

5

mei 2012

kunstzone

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs

Voorbestaan van de
Cultuurkaart

Aan deze Kunstzone werkten de volgende vakverenigingen mee:

BDD

Beroepsvereniging Docenten Theater en Drama
Secretariaat & Administratie,
Postbus 178, 8260 AD Kampen
info@docentendrama.nl,
www.docentendrama.nl

NBDK

Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars
Bureau NBDK:
Postbus 222, 2290 AE Wateringen
Tel. (06) 39452989/(06) 39452988
administratie@nbdk.nl
www.nbdk.nl

VLLT

Sectie Nederlands Vereniging Leraren Levende talen
Binnenhof 62, 1412 LC Bussum
Tel. (035) 6783254
bureau@levendetalen.nl
www.levendetalen.nl -> Talensecties -> Nederlands

VLS

Vereniging Leraren Schoolmuziek
Secretariaat:
Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo
Tel. (0546) 491745
info@vls-cmhf.nl
www.vls-cmhf.nl
Opzegtermijn: ieder jaar schriftelijk voor 1 november

VONKC

Vereniging Onderwijs Kunst en Cultuur
Secretariaat:
Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo.
Tel. (0546) 491745
info@vonkc.nl
www.vonkc.nl
Opzegtermijn: ieder jaar schriftelijk voor 1 november

December 2011, de conferentie Cultuur Leert Anders V. Voor het eerst een samenhangend verhaal over de Cultuurkaart en het regeringsbesluit tot afschaffing. De verhalen die de ronde deden, verschilden nogal van elkaar en ik nam ze niet serieus: 'Zoiets kleins en succesvols staat toch niet in een regeerakkoord?' - De Kamer reageert wel. - Er komt wel een oplossing.' De waarheid ligt anders. Bevlogen vertelt Walter Groenen, directeur CJP, een volle conferentiezaal hoe het komt dat de Cultuurkaart aan een zijden draad hangt, ondanks cijfers van het gebruik, de positieve rapportage van de Rekenkamer en het succes van de kaart.

Thuis gekomen internet op: Wat heb ik gemist? Hoe bleef ik zo onwetend? Ik zoek artikelen ten tijde van het regeerakkoord. Er moeten toch journalisten zijn die minimaal één zin wijden aan dit afschaffen van de Cultuurkaart? Een vlijmscherpe column, verontwaardigde kunstvakdocenten, CKV-leerlingen met spandoeken, ingezonden brieven van ouders of politici bij Matthijs van Nieuwkerk? Diepe stilte! Slechts activiteiten van CJP, kanttekeningen van Piet Hagenaars van Cultuurnetwerk en de veelzeggende blog, oktober 2011, van Joost Overmars, cultuurcoördinator op het Cals College: 'Het is stil bij de scholen als het gaat om de Cultuurkaart. Geen protesten, geen acties, geen artikelen in vakbladen, geen ingezonden brieven. Iedereen lijkt af te wachten wat Walter Groenen van het CJP doet...'

Alleen CJP staat daadwerkelijk op de stellingen. Dat is om hun baan te redden, schampert ergens een docent. Een ander stelt: 'We moeten allemaal de eigen broek ophouden, waarom de cultuurinstellingen niet? Die kunnen ook geld vragen zoals ook andere bedrijven dat doen.' Hij vergeet: Indirect worden ook die bedrijven

Waar waren we?

met belastinggeld betaald. Een school draait op gemeenschapsgeld, onderwijs is immers niet aan een verdienmodel te koppelen. 'Dan betalen ouders maar voor theaterbezoeken en museumexcursies, die willen toch ook het beste voor hun kind?', hoor ik elders. Ongetwijfeld, maar niet alle ouders kunnen dat, en niet alle ouders hebben de bagage om culturele vorming op waarde te schatten. Bovendien, gaat het hier om pragmatische oplossingen of juist om principiële, politieke keuzes? Keuzes die te maken hebben met een visie op wat taken van de overheid zijn en welke voorzieningen een maatschappij gezamenlijk hoort te dragen. Het is gevoelige materie die snel leidt 'politieke correctheid-verwijten'. Maar zelfs staatssecretaris Zijlstra ontkent, in gesprekken met CJP, de waarde van cultuuronderwijs niet.

Het gaat net als bij de Occupy-beweging. Het water staat ons niet, zoals in Portugal en Amerika, aan de lippen. We hebben nog werk. We staan voor de klas of op toneel, zitten achter het beeldscherm en soms achter een ezel. We hebben het druk, geen tijd voor de barricaden. En de 'Social Media' - waar de Arabische wereld revoluties mee in gang zet - daar is onderwijsland nog niet aan toe, hoor ik half maart op de IPON-beurs in Utrecht.

Tijd voor reflectie: een politieke Kunstzone. Niet één geïsoleerd verhaal: scholen en instellingen laten zich horen, hier en daar een tip, een oproep, een onderzoek over de culturele voorkeuren van jongeren en meer. Over die 'Social Media' meer in ons komende nummer: kunnen we de volgende keer digitaal de barricades op.

Saskia van der Linden (vervangend hoofdredacteur)

Colofon

KUNSTZONE

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs
NUMMER 5, mei 2012
Kunstzone wordt uitgegeven door Stichting Kunstzone.

HOOFD- EN EINDREDACTIE

Ruud van der Meer
meervdr@home.nl
Jan Verschaeren
jhav7608@xs4all.nl

REDACTIE

Toine van Gaal
Jan van Gemert
Olga de Kort-Koulikova
Saskia van der Linden
Paul Rooyackers
Thea Vuik
Wil & Hans Weikamp
Janneke van Wijk

VERKOOP ADVERTENTIES

Jan Verschaeren
Kluppelshuizenweg 32
7608 RL Almelo
tel. (0546) 491745
jhav7608@xs4all.nl

DTP EN DRUK

Drukkerij Libertas
Bunnik
www.libertas.nl

STICHTING KUNSTZONE

Jan Verschaeren
Kluppelshuizenweg 32
7608 RL Almelo
info@kunstzone.nl
www.kunstzone.nl

© STICHTING KUNSTZONE

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN: 1570-7989

Omslag: Foto: CJP

Zie: 'Cultuureducatie zonder rijksbijdrage'

Inhoud

Thema: Voortbestaan van de Cultuurkaart

Cultuureducatie zonder rijksbijdrage	
Voordelen van de Cultuurkaart in 2012-2013	6
Politiek op de kaart	
De politieke standpunten over CKV	8
Iedereen draagt bij, iedereen wint	
Interview met Walter Groenen, directeur CJP	10
Cultuurkaart-feiten	
Cijfermatige feiten en wetenswaardigheden over de Cultuurkaart	12
Vrees voor gevolgen afschaffen Cultuurkaart	
Twijfel bij culturele instellingen	14
Zet die valse bescheidenheid overboord	
Hoe kunnen we de cultuureducatie zonder subsidie voortzetten?	16
Het Cultureel Jongeren Profiel	
Verskillende jongerenmotivaties om iets met kunst en cultuur te doen	18
Het gaat niet alleen over elite, het gaat over iedereen	
Wat Dolf Jansen al in najaar 2011 over de Cultuurkaart schreef	20
Anders kijken naar kunst en cultuur	
Wat vindt leerling David Bruinsma van de Cultuurkaart?	221
En verder	
Helpdesk arbeidsvoorwaarden voor VLS- en VONKC-leden	4
Uitnodiging voor Algemene ledenvergadering van de VLS	4
Gratis boek voor snelle nieuwe abonnees	4
Hessel	4
De starter: Kitty Simons	5
Krassen	9
Digizone	15
DAPA - Dutch Academy of Performing Arts	22
Spetterend muzikaal optreden	24
Wereldmuziek in de klas	26
Passie voor kunstonderwijs	28
Handboek Beleving in Muziek	30
Muziek maakt School in Zaandam 6	30
Lang leve de cultuurcoach	32
En ze leefden nog arm en gelukkig...	34
MeetmyStreet@mijnCrooswijk	36
Boeksignalementen	38
@Web: Teacher (of art)	37
Besprekingen CSE's Kunstvakken 2012	38
Actief met CKV	42

kunstzone

Abonnementen:

binnenland € 49,75
buitenland € 72,50

Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december.
Opzegtermijn: ieder jaar schriftelijk voor 1 november.

Helpdesk arbeidsvoorwaarden voor VLS- en VONKC-leden

De VONKC- en VLS-helpdesks voor belangenbehartiging en arbeidsvoorwaarden worden bemand door Remko Littooi. De spreekuren zijn geconcentreerd op een ochtend en een avond. Voor algemene en specifieke vragen kunt u op genoemde tijden bij de helpdesk terecht: Hoe zit het met mijn FPU?, Is mijn taakinfilling wel juist? Ik heb nog steeds geen benoemingsakte, wat nu? Enzovoort.

Handiger is om een e-mail te sturen met de uitleg van uw probleem. Zo kan de helpdesk een duidelijk antwoord formuleren dat u naar wens telefonisch of via e-mail terugontvangt.

Arbidsvoorwaarden VLS/VONKC
t.a.v. Remko Littooi
Kluppelshuizenweg 32
7608 RL ALMELO
(06) 16500695

VONKC: rechtspositie@vonkc.nl
VLS: arbeitsvoorwaarden@vls-cmhf.nl

Telefonische bereikbaarheid helpdesk:
- maandagochtend van 9 tot 10 uur
- woensdagavond van 17 tot 19 uur

Als de helpdesk onbemand is of in gesprek, kunt u een bericht achterlaten. Dan wordt u zo spoedig mogelijk teruggebeld.

Uitnodiging voor de Algemene ledenvergadering van de VLS

Datum: Maandag 18 juni 2012
Tijd: 18 – 20 uur
Plaats: Faculteit Muziek van de Hogeschool voor de Kunsten Mariaplaats 28, 3511 LL Utrecht

Agenda

- Opening
- Vaststellen agenda en mededelingen
- Vaststellen notulen ALV 18 juni 2011
- Toelichting jaarverslag 2011
- Vaststellen jaarrekening 2011
- Presentatie begroting 2013
- Vaststellen lidcategorieën VLS
- Het bestuur legt een vereenvoudiging voor.
- Rondvraag en sluiting.

Bijlagen

Vanaf 8 juni kunt u via www.vls-cmhf.nl het jaarverslag 2011 en de notulen van de ALV 18-06-2011 downloaden. Wie ook de jaarrekening van 2011 en de begroting van 2013 wenst te ontvangen, kan dit kenbaar maken via Bureau VLS, Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo of via bureau@vls-cmhf.nl.

Aanmelding

Voor de aanwezigen zal er een broodmaaltijd zijn. Vanwege de catering en de te reserveren ruimte verzoeken we u ons uiterlijk 8 juni te laten weten of u deze ledenvergadering wenst bij te wonen. Gaarne ontvangen we uw bericht via Bureau VLS, Kluppelshuizenweg 32, 7608 RL Almelo of via bureau@vls-cmhf.nl.

Leden van de VLS ontvangen geen aparte uitnodiging voor de ledenvergadering per post.

Gratis boek voor snelle nieuwe abonnees

De eerste vijf nieuwe abonnees die zich aanmelden via www.kunstzone.nl/lid-woorden/abonnement-aanvragen en vervolgens een mail sturen naar info@kunstzone.nl met daarin vermeld hun naam en de acticode **coF01-PE** ontvangen gratis het boek *Peer education 2.0, Voor de klas op sneakers. Inzicht in historische en wetenschappelijke achtergronden van peer education. Zie voor meer informatie over het boek de pagina's 8 t/m 10 in Kunstzone 4-2012.*

'Teamrol soms belangrijker dan lesgeven.' De starter: Kitty Simons

Voor het eerst voor de klas, voor het eerst in de docentenkamer, die eerste indrukken: iedereen heeft het ooit ervaren, maar weet u nog hoe het was?

Redactie en samenstelling:
Janneke van Wijk

Op deze school liep ik stage in mijn derde jaar bij Rick Jillissen. Zo'n stage is nog heel beschermd, je hebt niks te verliezen. Je draait mee, je drinkt wat koffie in de teamkamer en dan ga je weer naar huis. Daarna kreeg ik een baan aangeboden.

Dat was best eng in het begin. Je krijgt een hele klas, het is jouw verantwoordelijkheid en je bent dan alleen voor je klas. De kinderen zijn heel leuk, maar er komt meer bij kijken dan alleen lesgeven. Je rol in het team is soms nog belangrijker dan de lessen die je geeft en dat leer je niet op de opleiding. Daar leer je over wat de ideale les is en niet wat je rol is als docent.

Wij hebben een relatief jong team. In de teamkamer wordt een hoop besproken. Als team moet je de kinderen er doorheen trekken. Dan wordt er besproken, bij dat kind of die klas is dit of dat gebeurt. Dat is heel handig, dan weet je wat er speelt. Wat er bij mij in de les gebeurt is leuk, maar het gaat er ook om wat er bij de andere lessen gebeurt. Dan hoor je bijvoorbeeld dat er met deze klas vandaag niks te beginnen is. Dan weet je, het ligt niet aan mij. Het is fijn als je gesteund wordt door het team. Ook is het soms zo dat een kind bij mij heel anders is dan bij een andere les. Daarom is het fijn dat in de vergadering meerdere kanten van een kind naar voren komen.

VMBO-leerlingen zijn heel eerlijk en direct. Je moet beginnen met te zorgen dat ze zich veilig voelen. Het groepsgevoel, de veiligheid is heel belangrijk voordat ze willen gaan werken. Als dat er niet is, begin je niet veel. Ik vind het ook belangrijk om ze snel een succeservaring mee te geven. Daar hou ik rekening mee met mijn opdrachten. HAVO- en VWO-leerlingen kunnen

bij elkaar. Dan werken we samen aan een project.

Een leerling vroeg eens: 'Geef u ook echt les?' Soms denk ik wel eens dat collega's of leerlingen denken dat je niet echt les geeft. Dat er een idee bestaat dat lesgeven betekent frontaal voor de klas staan, de docent praat en de leerling is stil. Terwijl ik hard aan het investeren ben dat kinderen zelfstandig kunnen werken. Het is heel intensief, je moet steeds dingen voordoen en kunnen improviseren is belangrijk. Je kunt niet even achterover leunen. Ik heb

CV Kitty

Geboortedatum:	26 augustus 1988
Woonplaats:	Den Haag
Opleiding:	Opleiding docent muziek, Conservatorium Rotterdam
Beroep:	Docent muziek
Werkplek:	Maris College, Den Haag. Werkt voor Ready to Play. Geeft bandcoaching
Favoriete tv/film:	Discovery Channel, Harry Potter
Favoriet boek:	Haar naam was Sarah
Favoriet gerecht:	broodje gezond met mayo
Passies/hobbies:	muziek
Onmisbaar ding:	iPhone

meer vooruit kijken. VMBO-leerlingen willen liefst binnen een half uur, drie kwartier resultaat zien.

'Waarom heb je muziek?' vraag ik aan het begin van het schooljaar. Ik zeg dan dat ze bij mijn vak leren samenwerken, presenteren en van muziek word je slimmer. Dan kijken ze me lachend aan, meent ze dat nou echt? We hebben op school een lokaal met een schuifwand. Mijn collega drama zit aan de andere kant. Soms schuiven we de wand open en zitten we

ook dagen dat ik denk: had ik maar een proefwerk.

Ik hou van VMBO-kinderen om hun openheid en directheid, maar soms is het ook irritant, hoor. Als ze een vraag hebben, moet die binnen drie seconden beantwoord worden. Anders worden ze gelijk boos en zeggen ze: 'Ze negeert mij.' Ze breken gewoon midden in je gesprek in. Dan benoem ik hun gedrag en hou ik hen een spiegel voor. Negen van de tien keer doen ze heel erg hun best en dan ben ook ik heel trots.

Hessel

Cultuureducatie zonder rijksbijdrage

Hoe verder in 2012-2013?

CJP

In het schooljaar 2012-2013 vervalt de rijksbijdrage voor cultuureducatie op scholen, maar het uitvoeren van culturele activiteiten voor uw leerlingen blijft verplicht. Dat betekent dat de financiering van deze activiteiten uit de reguliere begroting van de school moeten worden betaald.

De Cultuurkaart gaat in schooljaar 2012-2013 door, maar zonder de rijksbijdrage van 15 euro per leerling. Wel moeten scholen de in kerndoelen 50 en 51 beschreven culturele activiteiten in de onderbouw en de verplichte activiteiten voor CKV/KCV gewoon blijven uitvoeren. Het budget voor deze activiteiten moeten scholen nu dus op een andere manier vrijmaken. Er zal een herschikking van de beschikbare middelen moeten plaatsvinden. Wellicht moet u als CKV-docent zelf naar de directie stappen om aan te geven dat er cultuurbudget opzij gezet moet worden. In het kader leest u tips voor dit gesprek.

Dat er cultuurbudget moet worden vrijgemaakt, staat vast. Uw school kan natuurlijk gewoon geld opzij zetten, maar uw school kan er ook voor kiezen om het vrijgemaakte cultuurbudget via de Cultuurkaart uit te geven. Het blijven werken met de Cultuurkaart heeft namelijk nogal wat voordelen. Er wordt momenteel gewerkt aan een BTW-vrijstelling, er komt een fonds dat uw eigen budget aanvult met extra tegoed, leerlingen krijgen een kortingskaart en uw school maakt automatisch onderdeel uit van een collectief waardoor er nog meer voordeel te behalen valt.

Wanneer uw school besluit zich aan te melden voor de Cultuurkaart, legt de school zelf 10 euro per leerling opzij voor de verplichte culturele activiteiten. CJP probeert via het nieuw op te richten *Fonds voor Cultuur en School* dit bedrag met 5 euro aan te vullen, zodat er alsnog 15 euro per leerling beschikbaar is voor culturele activiteiten. De uiteindelijke bijdrage uit het fonds zal afhangen van de hoeveelheid geld dat lokale overheden, vermogensfondsen en private partijen gaan bijdragen. Het uiteindelijk beschikbare culturele tegoed kan vervolgens op de vertrouwde manier worden uitgegeven: via de weborder.

De voordelen van de Cultuurkaart op een rij:

- Uw school ontvangt BTW-vrijstelling op alle culturele activiteiten die met de Cultuurkaart betaald worden. De Staatssecretaris van Financiën onderzoekt op dit moment hoe de BTW-vrijstelling voor jongeren en cultuur het beste kan worden vormgegeven. CJP houdt u op de hoogte van de belangrijke ontwikkelingen rond dit plan.
- Het bedrag dat uw school inlegt, wordt aangevuld met een bedrag uit het *Fonds Cultuur en School*. De hoogte van dit bedrag hangt af van de hoeveelheid private middelen die in dit fonds wordt gestort. CJP zet zich in om deze middelen te verzamelen.
- Leerlingen krijgen een persoonlijke

Cultuurkaart: een voordeelpas waarmee ze korting krijgen op cultuur, (sport)kleding, schoolspullen, verzekeringen en meer. Interessant voor leerlingen én ouders en daarmee gunstig voor het imago en het profiel van de school.

- Ook voor het personeel van uw school kan een Cultuurkaart worden aangevraagd.
- Naast CJP-korting op cultuur kan uw school ook profiteren van extra voordeel bij organisaties zoals NS.
- Door gebruik te maken van de Cultuurkaart verbindt u zich aan een collectief van scholen en instellingen: een samenwerkingsverband. Dankzij dit grote collectief kan CJP veel meer voordeel regelen. Ook de hoogte van de aanvulling uit het *Fonds Cultuur en School* zal voor een deel afhangen van het aantal deelnemende scholen. Samen staan we gewoon sterker.
- De cultuurcoördinator of CKV-docent kan op dezelfde manier blijven omgaan met de financiële middelen. Bijvoorbeeld betalen via de weborder blijft mogelijk.
- Het Cultuurkaart-systeem blijft in grote lijnen zoals u gewend bent, maar dan eenvoudiger. De administratieve lasten verminderen, onder andere door het verdwijnen van de activatieplicht.
- De managementinformatie die u en uw directie online kunnen inzien, geeft helder inzicht in het cultureel profiel van de school.

Cultuurkaart 2012-2013 in zeven stappen

Het is van groot belang dat de schooldirectie de eigen bijdrage voor culturele activiteiten nú meeneemt in de begroting voor volgend jaar. Kiest uw school ervoor om het culturele budget via de Cultuurkaart uit te geven? Dan verandert er weinig ten opzichte van de afgelopen jaren. Deze stappen moeten doorlopen worden:

1. In mei ontvangt de directie een oproep om de school aan te melden. De directie vult het formulier volledig in, ondertekent deze en stuurt deze terug naar CJP.
2. De budgethouder en projectcoördinator worden zoals gebruikelijk aangemeld.
3. In augustus krijgt de projectcoördinator een oproep om de leerling- en docentgegevens aan te leveren.
4. Op basis van de aangemelde leerlingen en docenten ontvangt de school een factuur.
5. Zodra de factuur betaald is, komt het volledige culturele tegoed (bijdrage school + bijdrage *Fonds Cultuur en School*) beschikbaar.
6. De budgethouder kan betalingen via de weborder gaan doen.
7. De directeur en de budgethouder krijgen toegang tot de transactie- en bestedingsgegevens.

Tips voor een gesprek over het cultuurbudget

Door het afschaffen van de rijksbijdrage voor cultuureducatie valt er veel geld weg op uw school. Op de een of andere manier moeten de beschikbare middelen uit de ouderbijdrage, lumpsum of leermiddelenbudget dus opnieuw worden verdeeld, zodat uw school aan alle verplichtingen rond cultuureducatie kan blijven voldoen. Een gesprek beginnen en onderhandelen met de personen die op uw school verantwoordelijk zijn voor de verdeling van het geld (directie/financiële afdeling/ouders) is dus noodzakelijk. Deze tips helpen u op weg:

1. Maak een overzicht van het culturele programma op uw school en hoe dit aansluit bij de identiteit en visie van de school. Over het algemeen is het zo dat met name cultuureducatie aansluit bij de in de missie gestelde doelen. Bekende missietermen als 'inspirerend', 'ondernemend', 'betrokken', 'verdraagzaam', maar ook 'betrokken bij de samenleving' en 'optimale en brede ontwikkeling' sluiten naadloos aan bij de waarden die culturele activiteiten op een school kunnen hebben.
2. Maak een meerjarenplan.
3. Bespreek met de verantwoordelijken wat u nodig hebt aan financiële middelen. Voor het komende jaar, maar ook voor de jaren erna.
4. Zet op een rijtje hoe de besteding voor kunst en cultuur zich verhoudt ten opzichte van andere leergebieden.
5. Maak een overzicht van wat cultuureducatie de school oplevert. Cultuureducatie is in veel opzichten waardevol. Bijvoorbeeld voor de invulling van de kerndoelen, het uitvoeren van de verplichtingen voor CKV/KCV, de bijdrage die cultuureducatie levert aan talentontwikkeling, de sfeer op school, het leren samenwerken en de bijdrage die een 'cultureel profiel' levert aan de leerlingaantallen. Het aanbod van kunst en cultuur op school is voor ouders vaak een motivatie om voor de school te kiezen.
6. Maak duidelijk dat de Cultuurkaart ook volgend jaar voordeel oplevert.
7. Houd bij onderhandelingen voor ogen dat 'veel' geld voor u een andere definitie heeft dan voor de schooldirectie. De directie werkt met jaargrotingen van vele miljoenen.
8. U hoeft als docent in principe niet voor geld te 'zorgen'. U kunt wel suggesties doen voor de herkomst van het geld. Op sommige scholen wordt de Cultuurkaart bijvoorbeeld uit de leermiddelenpot (316 euro per leerling per jaar) betaald. Een ander voorbeeld is een school die de vrijwillige ouderbijdrage met 5 euro zal verhogen. De school wijst de ouders in dit geval op de vele kortingen die hun kinderen met de Cultuurkaart krijgen. Kortingen waar ook de ouders van profiteren. Denk aan korting bij NS, op een krantenabonnement en bij het afsluiten van een zorgverzekering.

Voorbestaan van de Cultuurkaart

Politiek op de kaart

CDA wil belemmeringen doorstart Cultuurkaart wegnemen

Thea Vuik

In het regeerakkoord werd korte metten gemaakt met de continuering van de Cultuurkaart (een bezuiniging van 4,5 miljoen euro). Eind november 2011 diende het CDA - opvallend genoeg een van de regeringspartijen - een motie in waarin de regering werd verzocht de belemmeringen voor een private doorstart van de Cultuurkaart weg te nemen. Deze motie is echter nog niet behandeld. Het is dus nog geen officieel beleid. Wel wordt er op grote steun vanuit de Tweede Kamer gerekend.

Staatssecretaris Halbe Zijlstra van het ministerie van OC&W ziet zeker mogelijkheden voor de voortzetting van de Cultuurkaart zonder rijksbijdrage, al willen ook gemeentes en provincies hierin niet investeren. Hij ziet

kansen in een constructie waarbij scholen, de cultuursector en private investeerders de Cultuurkaart gaan financieren. Scholen worden inmiddels gepolst: de cultuursector, commerciële partijen en private fondsen hebben al interesse getoond.

Zijlstra vindt cultuureducatie namelijk van groot belang: 'Voor de persoonlijke ontwikkeling en voor de creativiteit van onze samenleving als geheel. Het kabinet wil kinderen en jongeren op het gebied van cultuur dan ook een stevig fundament bieden.' Hij onderschrijft het belang van doorlopende leerlijnen: 'Cultuuronderwijs is zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs een verplicht deel van het curriculum. In het voortgezet onderwijs is dat al goed geregeld, met vakleerkrachten, vakken en eindexamens in diverse

disciplines. In het primair onderwijs is er nog veel te winnen. Daarom is hiervoor ook extra geld beschikbaar: 28 miljoen euro. Daarnaast verlang ik van alle culturele instellingen met rijksfinanciering dat zij aan educatie doen, specifiek gericht op de doelgroep van 4 tot 18 jaar.' Hij zegt daar alle vertrouwen in te hebben: 'De cultuursector zal deze taak voortvarend oppakken. Je ziet dat nu al: overal duiken goede initiatieven op die bruisen van creativiteit en inventiviteit.'

Of die doorstart inderdaad gaat lukken, is niet alleen afhankelijk van Zijlstra, maar mede van staatssecretaris Weekers van Financiën. Zijlstra heeft toegezegd zich bij zijn collega van Financiën hard te willen maken voor een BTW-vrijstelling voor activiteiten die met de Cultuurkaart worden ondernomen. Marieke

van der Werf, woordvoerder energie, duurzaamheid en cultuur van de CDA-fractie in de Tweede Kamer, denkt daarbij niet alleen aan projecten: 'De BTW-plichtige activiteiten, zoals een school die een voorstelling inkoop, worden meestal al vrijgesteld van BTW, maar juist voor individuele transacties binnen de cultuursector zou ook vrijstelling moeten gelden.' Zij vindt overigens die BTW-actie een lastige onderneming vanwege de combinatie met een ander ministerie: 'We moeten bijvoorbeeld ook gaan zoeken naar sponsors. Bovendien moet er vanuit het ministerie van OC&W op aangedrongen worden daar vertrouwen in te hebben. Misschien moeten we ook de totale kostprijs van culturele activiteiten naar beneden brengen!' Van der Werf was overigens blij met de reactie die de staatssecretaris in dit artikel heeft verwoord. 'Het maakt duidelijk dat hij

cultuureducatie, zowel in het primair alsook in het voortgezet onderwijs, een warm hart toedraagt.'

Het is nog afwachten wat de inspanningen van stichting CJP, de staatssecretaris en alle andere betrokkenen uiteindelijk zullen gaan opleveren. Zijlstra geeft ons als kunstdocenten in ieder geval een duidelijke opdracht mee: 'Waarschijnlijk ten overvloede, want iedereen weet het natuurlijk allang, maar toch... Ik zou vanaf deze plaats alle cultuurdocenten ervan willen doordringen dat elke school budget heeft voor alle vakken, dus ook voor de cultuurvakken. Overtuig dus je schoolleiding van het nut en de noodzaak van deze activiteiten. Ze krijgen er niet voor niets geld voor!'

Een gewaarschuwd mens...

'Helemaal onverwacht konden de kabinetsplannen echter niet zijn,' schrijft Jan van Gemert in Kunstzone 1-2011, verwijzend naar een artikel uit Kunstzone 6-2010 waarin Piet Hagenaars schrijft: 'De meeste verkiezingsprogramma's bieden in ieder geval een redelijk perspectief. Zo vinden CDA en D66 dat leren over kunst en cultuur bijdraagt aan het respect voor de eigen cultuur en die van anderen. Kunst inspireert, biedt verdieping, vermaak en verstrooiing. Het stemt tot nadenken, houdt je een spiegel voor en stimuleert je op een andere manier te kijken. Kunst biedt, aldus de PvdA, ook kansen tot verheffing en

ontplooiing. De SP stelt vast dat cultuur in tijden van crisis vaak het eerste slachtoffer is. Kunst en cultuur zijn in zulke tijden juist een signaal van nieuwe hoop en creativiteit. Vandaar dan ook het pleidooi van de SP voor betaalbare culturele voorzieningen. Groen Links wil extra financiële ondersteuning voor kunst- en cultuureducatie, jeugdtheater en amateurkunst. De PVV geeft uitsluitend geld aan kunst en cultuur waarvan alle burgers profiteren en de VVD vindt dat kunst en cultuur bevrijd moeten worden van de verstikkende overheidsbemoeienis. Partijen links, meer in het midden en op christelijke grondslag vinden dat de overheid een taak

heeft voor cultuureducatie en amateurkunst, terwijl rechts en liberaal het helemaal aan de burger zelf overlaat. [...] De VVD ziet geen toegevoegde waarde in de Cultuurkaart.' Het verbaast me dat ik zo weinig hoor van de vakverenigingen. In feite hebben de leraren namelijk nu nog via de Cultuurkaart het geld. Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten zou elk van de 2800 docenten die Kunstzone ontvangt er tien mensen bij moeten betrekken, met als uitgangspunt dat we niet stemmen op de partijen die de bezuinigingsplannen doorvoeren.'

Kunst- en cultuur en verkiezingen: Wat staat er in de partijprogramma's:

<http://kunstzone.nl/magazines/kunstzone-2010/juni/kunst-en-cultuur-en-verkiezingen-wat-staat-er-in-de-partijprogrammas>

Kunstsector in actie: Bezuinigingen treffen kunst en cultuuronderwijs:

<http://kunstzone.nl/magazines/kunstzone-2011/januari/kunstsector-in-actie-bezuinigingen-treffen-kunst-en-cultuuronderwijs>

Blijf op de hoogte met <http://piet-hagenaars.blogspot.com> en wapen u voor de volgende verkiezingen.

Krassen

"To be a teacher is my greatest work of art."
(naar citaat van Yoseph Beuys)

Afgelopen februari stierf Mike Kelley (Detroit, 1954). Zijn werk Educational Complex (1995) ziet eruit als een maquette van een stad vol gaten. Het is een levendig en onheilspellend wit beeld, met veel tunnels en kelders. Kelley compileerde alle gebouwen waar hij geleerd heeft. Alleen, hij heeft zijn herinnering als bouwtekening gebruikt, niet de werkelijkheid. Zo zijn bijvoorbeeld de ruimtes van zijn katholieke basisschool gevuld met een onbruikbaar interieur en veel te smal om functioneel te zijn. Stukken plafond ontbreken en zijwanden lijken niet op hun plek.

Als ik denk aan de basisschool waar ik in opgroeide, herinner ik me de lange gang waar ik trachtte niet te morsen met de koffie. Rechts was de aula en iets verder stonden stellingkasten, met op de vierde plank een prachtig boek over paddenstoelen. Maar hoe hoog het plafond was en waar het kantoor van de directie was, dat herinner ik me niet meer. In mijn geheugen dwalend door een basisschool en zelfs middelbare school stuit ik op vergelijkbare uit verhouding gegroeide details en gigantische gaten als in Educational Complex.

Het disfunctionele beeld dat Educational Complex oplevert, visualiseert de dynamiek van ons geheugen, maar ook de onvoorspelbaarheid ervan. Het is altijd een verrassing wat een leerling onthoudt van zijn tijd op een school. Het zal vast geen leerdoel van mijn leraar zijn geweest dat ik zo dol ben geworden op de geur van koffie. Net zomin als de gedragsindicator 'toont een obsessie met paddenstoelen' in het onderwijsaanbod zal hebben gestaan. In 2008 exposeerde Kelley het werk in de expositie Educational Complex Onwards. Het werk uit 1995 bleek een begin te zijn van een reeks met deze thematiek. Het Educational Complex van Mike Kelley heeft in 2012 zijn definitieve vorm gekregen. De tijd vervormt, verrijkt, verzwaart Kelleys herinneringen van educatieve omgevingen niet meer. www.metropolism.com/fresh-signals/mike-kelley-1954-2012.

Mirjam van Tilburg is onderwijsmanager opleiding Docent beeldende kunst en vormgeving bij Willem de Kooning Academie Rotterdam.

Halbe Zijlstra

Iedereen draagt bij, iedereen wint

‘Voortzetting Cultuurkaart is win-win situatie voor partijen’

CJP

Uitreiking van de petitie voor het behoud van de Cultuurkaart aan Tweede Kamerleden. V.l.n.r. Bas van Bochove (CDA), Walter Groenen (directeur CJP), Jetta Klijnsma (PvdA), Jesse Klaver (Groen Links), Bart de Liefde (VVD), Fatma Koser Kaya (D66), Jasper van Dijk (SP) en Houda El-Hamdaoui (leerlinge Johan de Witt College) - Foto: Phil Nijhuis

Zowel CJP, scholen en culturele instellingen moeten zich inzetten voor het behoud van de Cultuurkaart. Niet alleen om het cultuuronderwijs voor 12- tot 18-jarigen te waarborgen, maar ook in het belang van de betrokkenen zelf. Dit vindt Walter Groenen, directeur van CJP: ‘Wat we met elkaar hebben opgebouwd, mogen we niet uit onze handen laten vallen.’

In oktober 2010 werd bekend gemaakt dat de rijksbijdrage voor de Cultuurkaart met ingang van schooljaar 2012-2013 stopt. Hoe reageerde je op dit nieuws?

Ik kreeg een telefoontje van het Ministerie van Onderwijs met de mededeling dat de Cultuurkaart in het regeerakkoord werd genoemd en werd afgeschaft. In eerste instantie was ik vooral verbaasd. Hoe kan zo iets kleins als de Cultuurkaart specifiek in het Regeerakkoord worden genoemd? De regering maakt zich in principe niet zo druk om 15 miljoen euro. Bovendien is onderwijs in mijn ogen een taak van de overheid. De regering wil juist investe-

ren in jongeren en onderwijs. Dus dat maakt deze bezuiniging nog minder logisch.

Maar de afschaffing van de rijksbijdrage bleek een feit. Wat kon CJP nu nog doen?

Toen de eerste verbazing voorbij was, besloten we aan de hand van een goede analyse een plan te maken. Wat was er eigenlijk aan de hand en wat moest er nu gebeuren? Om te beginnen was het belangrijk dat de Cultuurkaart en het cultuuronderwijs weer onderwerp van gesprek zouden worden in Den Haag. Door met juiste informatie en cijfers naar buiten te komen, wilden we vooroordelen wegnemen en

Walter Groenen - Foto: Hermien Lam

laten zien dat de Cultuurkaart een uiterst succesvol onderwijsmiddel is met een unieke, goedwerkende infrastructuur. De Cultuurkaart heeft onder 12- tot 18-jarigen een bereik van bijna 100%. Andere overheidsinitiatieven gericht op jongeren kunnen hier alleen maar van dromen. We wilden minimaal politieke steun krijgen voor dit goedwerkende instrument én voor fatsoenlijk cultuuronderwijs voor jongeren tussen 12 en 18 jaar.

Kreeg CJP de Cultuurkaart weer op de politieke agenda?

Ja, leden van de Tweede Kamer begonnen steeds meer vragen over de Cultuurkaart te stellen aan staatssecretaris Zijlstra. ‘Welke alternatieven kunnen we bedenken?’ ‘Kunnen we niet iets doen om de kaart alsnog te behouden?’ Door onze campagne, waarin we continu cijfers en inzichten hebben gegeven, raakten de leden van de Tweede Kamer steeds meer geïnteresseerd in een oplossing. Het Plan van Aanpak voor de voortzetting van de Cultuurkaart dat CJP eind november 2011 aan de Tweede Kamer aanbood, leidde tot het indienen van een motie door meerdere partijen. In deze motie werd de regering verzocht om na te gaan of de belemmeringen voor een private voortzetting van de Cultuurkaart weggenomen konden worden. De motie is met zeer brede steun in de Tweede Kamer aangenomen. De staatssecretaris erkende hierbij ook dat de Cultuurkaart een goed werkend instrument is om jongeren actief bij kunst en cultuur te betrekken.

Welke belemmeringen voor een voortzetting van de Cultuurkaart waren er, en zijn deze inmiddels opgelost?

Het is al vreemd dat onderwijs met private middelen gefinancierd moet worden, maar er moet ineens ook 19% BTW betaald worden voor onderwijs. Dat is raar en niet eerlijk. Bovendien is de Cultuurkaart een onderwijsinstrument dat door het Ministerie van Onderwijs zelf is ontwikkeld. Dan vind ik dat het ministerie ook wat meer mag doen om het systeem voort te zetten. We hebben Zijlstra daarom gevraagd toe te treden tot het convenant van CJP en de culturele sector. In dit convenant is afgesproken dat alle partijen zich gezamenlijk inzetten voor het behoud van cultuureducatie aan jongeren via de Cultuurkaart. Zijlstra heeft toegezegd dit convenant te ondertekenen. Ook heeft hij beloofd zijn uiterste best te doen om een BTW-verlaging te regelen.

Er is een convenant gesloten en er wordt aan een BTW-verlaging gewerkt, maar om de voortzetting van de Cultuurkaart mogelijk te maken is budget nodig. Hoe krijgen we dit geld bij elkaar? Ik vind nog steeds dat cultuuronderwijs een taak van de staat is en daarvoor geld moet

Voortbestaan van de Cultuurkaart

cultuuronderwijs. Dus als de Cultuurkaart blijft is dit een win-win situatie voor alle partijen.

Welke bijdrage is er concreet van culturele instellingen nodig?

Wij vragen culturele organisaties om ondanks de bezuinigingsmaatregelen te blijven investeren in activiteiten en educatie voor jongeren. Er is in de afgelopen jaren veel in educatie geïnvesteerd en er zijn goede programma's voor het voortgezet onderwijs ontwikkeld. Veel hiervan werd betaald met de extra inkomsten die via de Cultuurkaart binnenkwamen. Nu dit dreigt weg te vallen, moeten instellingen niet de fout maken om die medewerkers weg te bezuinigen. Als de educatief medewerker wegvault, vallen de activiteiten weg en daarmee de aantrekkelijkheid van de instelling. Dan komen we in een neerwaartse spiraal. Ik hoop dus dat de culturele instellingen willen blijven investeren in educatie voor scholieren en daar ondernemersrisico in willen nemen.

En welke bijdrage kunnen scholen leveren?

Als scholen willen blijven deelnemen aan de Cultuurkaart, leggen ze zelf 10 euro per leerling in. Deze 10 euro zijn ze niet kwijt, maar komt direct weer beschikbaar als tegood voor culturele activiteiten. Bovendien is CJP zelf bezig om externe financiering te regelen, waardoor deze 10 euro per leerling kan worden aangevuld. We praten nu met gemeentes, provincies, grote culturele vermogensfondsen en private partijen. Verder heeft de staatssecretaris van Financiën toegezegd dat hij met een BTW-maatregel komt, als het gaat om jongeren en cultuur. Hij onderzoekt nog welke vorm deze vrijstelling krijgt. Hopelijk krijgen we hier snel uitsluitsel over.

Nog even afwachten dus?

Absoluut niet. Het duurt niet lang meer voordat het nieuwe schooljaar begint en docenten moeten er nu voor zorgen dat er een cultuurbudget beschikbaar komt waarmee ze volgend jaar kunnen werken. Als de directie zelf nog niet met een plan is gekomen, moeten docenten direct zelf naar de directie stappen en ervoor zorgen dat er geld voor culturele activiteiten wordt vrijgemaakt.

Heeft de Cultuurkaart toekomst?

Ik ben optimistisch. De Cultuurkaart heeft bewezen van grote toegevoegde waarde te zijn voor alle betrokkenen. We mogen dit systeem en alles wat we met elkaar hebben opgebouwd niet uit onze handen laten vallen. Iedereen die ik gesproken heb, inclusief staatssecretaris Zijlstra, is daarvan overtuigd. De oplossing moet dus komen vanuit een gemeenschappelijk belang en een gemeenschappelijke inspanning. En die oplossing gaat er dan ook komen.

Belangrijke data

- Oktober 2010
Publicatie regeerakkoord; rijksbijdrage voor Cultuurkaart afgeschaft.
- December 2010
Petitie voor behoud van de Cultuurkaart aangeboden aan Tweede Kamer.
- Maart 2011
Rekenkamer maakt de resultaten van hun onderzoek naar de Cultuurkaart openbaar.
- Juni 2011
Marieke van der Werf (CDA) en Jetta Klijnsma (PvdA) geven CKV-les om aandacht te vragen voor het belang van cultuureducatie.
- Juni 2011
Nota-overleg Tweede Kamer; koerswijziging staatssecretaris Zijlstra.
- November 2011
CJP voert gesprek met staatssecretaris Zijlstra. Convenant wordt ondertekend door culturele sector en CJP. Ook Zijlstra sluit zich aan bij het convenant. Motie voor Plan van Aanpak CJP wordt ingediend en later ook aangenomen.

Voorbestaan van de Cultuurkaart

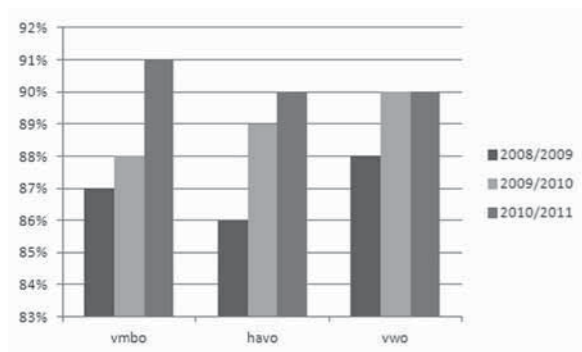
Cultuurkaart-feiten

CJP

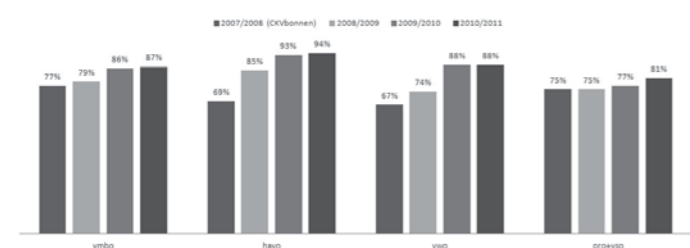
De Cultuurkaart is een succesvol instrument in het onderwijs en voor culturele instellingen. Dit blijkt uit gebruikerscijfers en onderzoek. Maar hoe succesvol is de Cultuurkaart eigenlijk? We presenteren de cijfers van Cultuurkaart-jaar 2010-2011.

- Voor **99%** van het totaal aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs werd een Cultuurkaart aangevraagd.
- In totaal heeft **91%** van alle aangemelde leerlingen de Cultuurkaart geactiveerd.
- Het Ministerie van OCW heeft in totaal **13,2** miljoen euro tegoed beschikbaar gesteld. Daar kwam vanuit het VSBfonds nog **1,7** miljoen euro bij.
- De doelstelling voor 2010-2011 was het behalen van een bestedingspercentage van **85%**. Uiteindelijk is **92%** van het totaal beschikbare budget besteed.

Activeringen van de Cultuurkaart in de afgelopen drie jaar. Steeds meer leerlingen activeren hun Cultuurkaart.

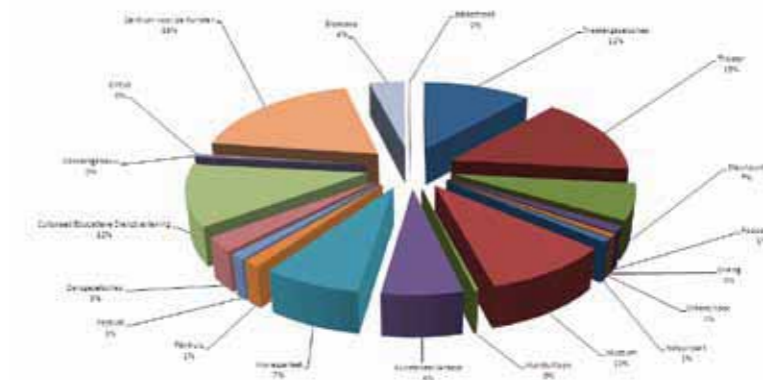
Verloop van de bestedingen van het Cultuurkaart-tegoed in de afgelopen vier jaar. Er is een duidelijke stijgende lijn.

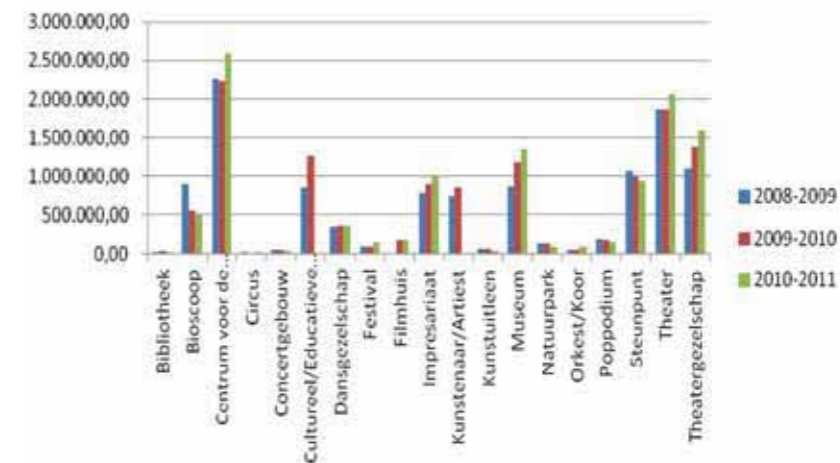
Overzicht per provincie van het besteed tegoed versus het beschikbaar tegoed.

Verdeling van het besteed tegoed over de sectoren.

Verdeling van het besteed tegoed over de sectoren: verloop in de afgelopen drie jaar.

Overzicht per provincie van het geïnd tegoed door culturele instellingen, individueel en collectief.

Provincie	Individueel (€)	Collectief (€)
Drenthe	€ 10.746,59	€ 444.676,47
Flevoland	€ 2.446,73	€ 305.416,18
Friesland	€ 29.812,98	€ 337.081,00
Gelderland	€ 50.451,60	€ 1.764.363,22
Groningen	€ 14.693,45	€ 530.940,62
Limburg	€ 22.221,28	€ 626.679,66
Noord-Brabant	€ 60.209,18	€ 1.651.435,90
Noord-Holland	€ 34.136,95	€ 2.654.094,37
Overijssel	€ 14.302,95	€ 992.552,94
Utrecht	€ 35.070,42	€ 1.554.639,89
Zeeland	€ 3.337,50	€ 269.272,11
Zuid-Holland	€ 71.547,20	€ 2.259.892,39
Eindtotaal	€ 349.003,83	€ 13.391.092,75

Instellingen die 2010-2011 in hun sector het meeste geld inden.

Instelling	Sector	Bedrag (€)
Filmhuis Den Haag	Filmhuis/bioscoop	€ 32.318,24
Koorenhuis, Centrum Kunst & Cultuur	Centra voor de Kunsten	€ 185.220,62
Het Concertgebouw Amsterdam	Concertzaal	€ 26.179,50
RiMa-educatie	Cultuureel-educatieve dienstverlening	€ 143.547,15
Jeuddantheater Scapino in School	Dansgezelschap	€ 153.177,94
Uit de Kunst	Impresariaat	€ 369.363,82
Jambo Afrika	Kunstenaar/artiest	€ 113.548,13
Archeon	Museum	€ 151.617,29
Kunst Centraal	Steunpunt	€ 239.433,43
Parktheater Eindhoven	Theater	€ 80.110,13
Roet	Theatergezelschap	€ 221.340,16

Vrees voor gevolgen afschaffen cultuurkaart

Instellingen wachten met verzenden educatief programma

Paul Rooyackers

'Moet het educatieve aanbod voor 2012/2013 nog wel verstuurd worden?' Die opmerking maakt de afdeling educatief aanbod van Het Nationaal Ballet en De Nederlandse Opera. De folders zijn nog niet gemaakt en zeker nog niet verstuurd. Bij beide organisaties weet men nog niet of de flyers nog op de post gaan. Dat zou een groot verlies betekenen voor al diegenen die een introductie in ballet en opera zoeken. Hieronder een interview met het adjunct-hoofd educatieve afdeling Marga Wobma-Helmich.

Bij Het Nationaal Ballet kijkt men met argusogen naar de reeds gestarte ontwikkelingen richting het afschaffen van de Cultuurkaart in zijn huidige vorm. 'Kern van ons CKV-aanbod voor ballet en opera vormen de workshops in combinatie met een bezoek aan de voorstelling. Tijdens de workshops gaan de leerlingen actief aan de slag met de kunstvorm en krijgen zo al

doende meer inzicht in de kunstvorm. Daarnaast is er een intensief traject *Maak je opera eigen* waarbij CKV-leerlingen een eigen opera maken en uitvoeren.

Voor het primair onderwijs zijn voorstellingen in het aanbod opgenomen gericht op bepaalde groepen. Wobma-Helmich is duidelijk over het prachtige aanbod dat *Het Muziektheater* in Amsterdam al jaren realiseert en waardoor duizenden scholieren in het lager en middelbaar onderwijs niet alleen een introductie krijgen in dans en opera, maar ook zelf eventueel een mini-productie maken.

Wat als de Cultuurkaart afgeschaft wordt?
Wobma-Helmich: 'Ik vind het een erg tegenstrijdig signaal vanuit de overheid. Het vervullen van een educatieve taak wordt, geheel terecht, omschreven als een van de kernactiviteiten waaraan culturele instellingen moeten voldoen, willen ze in aanmerking komen voor subsidie vanuit de basisinfrastructuur. Het

onderwijs niet meer faciliteren om van het aanbod gebruik te maken vind ik het verkeerde signaal. Ik vind het heel moeilijk in te schatten of dit werkelijk gaat gebeuren en wil daar verder ook geen uitspraak over doen.'
Vanzelfsprekend hult de afdeling zich nog in nevelen wanneer het gaat om een definitieve uitspraak, aangezien men bij CJP denkt dat scholen zelf gaan bijdragen aan de kaart en dat daarmee de Cultuurkaart gered zal worden.

Zijn er al inschrijvingen voor volgend schooljaar?
'We hebben ons aanbod voor volgend jaar nog niet naar de scholen gestuurd en hebben dus nog geen inschrijvingen. In mei versturen wij onze brochure en vanaf dan kunnen scholen zich aanmelden. Het is voor ons afwachten wat de consequenties zijn van het eventueel afschaffen van de Cultuurkaart. We kunnen ons niet voorbereiden op een nog onduidelijke maatregel. En we kunnen al helemaal niet overzien wat het eventuele effect is en welke maatregelen we moeten nemen.'

Gaat het hier om een aanbod voor het PO en het VO?
'Het aanbod voor het VO maakt deel uit van een veel breder aanbod. We zijn ook actief in het PO en hebben producties voor amateurs en projecten meer gericht op de community.'

Maar wat als...? Is er een reddingsplan?
'De afschaffing van de Cultuurkaart zal niet leiden tot het afschaffen van onze afdeling. Wel kan het zijn dat we gedwongen worden om accenten te verleggen. Voor het realiseren van onze totale activiteiten op het gebied van educatie en participatie worden ook nu extern aanvullende middelen gezocht. Het wegvallen van de Cultuurkaart kunnen wij niet opvangen voor de scholen. Afgezien van de vraag of het wenselijk is: de prijsstelling van het CKV-aanbod is nu al heel scherp en van de deelnamegelden kunnen we maar een fractie van de kosten betalen.'

Ga voor het huidige aanbod naar www.het-muziektheater.nl > ONTDEK > Onderwijs.

Voorbestaan van de Cultuurkaart

Regeling

Kunstenaars en School

De *Regeling Kunstenaars en School* blijft in 2012 onverminderd van kracht. Deze regeling is naderukkelijk bestemd voor plannen die een onderwijsinstelling samen met een professioneel beeldend kunstenaar of vormgever ontwikkelt. De plannen kunnen betrekking hebben op werken met een blijvend karakter, maar ook op meer procesmatige, immateriële projecten. De regeling is nadrukkelijk *niet* bedoeld voor educatieve projecten en/of projecten van kunstvakleerkrachten. Ook in het nieuwe beleidsplan 2013-2016 worden mogelijkheden opgenomen voor onder andere onderwijsinstellingen die met een beeldend kunstenaar een bijzondere opdracht willen realiseren. Gezien de bezuinigingen moet nog duidelijk worden hoeveel budget hiervoor beschikbaar zal komen. Zie www.mondriaanfonds.nl (Regeling Kunstenaars en School) voor meer informatie. Er is ook een *Regelingen Beeldende Kunst en Erfgoed*.

DIGIZONE

Groen en Kunst

Voor de VMBO-leerling met een beeldend kunstvak wordt het steeds groener! Naast de ELO van de Digitale School is er ook een blog met informatie over het thema. En in de database van de Digitale School zijn recent een viertal presentaties geplaatst die ook het examenthema Groen als onderwerp hebben.

Adres ELO

<http://moodle.digischool.nl/course/view.php?id=10>

Adres BLOG

www.groen-en-kunst.blogspot.com
De blog is ook via de ELO te bereiken.
Adres database
<http://leermiddel.digischool.nl/vo>

Presentaties

- *Paradijs in het kort* - 4-VMBO
Een korte pps (en de pdf) over de iconografie van het paradijs, zelf makkelijk uit te breiden met kunstbeschouwing.
- *Barokke tuinen* - 4-VMBO
Korte pps (en de pdf) over Barokke tuinen
- *Landschapstuinen* - 4-VMBO
Korte pps (en de pdf) over Engelse landschapstuinen
- *Het landschap in de kunst* - 4-VMBO
Een samenvattende pps over het landschap in de kunst van 1875 tot 1925. Naar believen aan te vullen.

Foto: Anna van Kooij

Zet die valse bescheidenheid overboord

Aan de slag met voortzetting cultuureducatie

Janneke van Wijk

De Cultuurkaart: einde van een tijdperk of nemen we als school zelf het initiatief tot voortzetting? Kom met concrete ideeën en zet die valse bescheidenheid overboord!

Met ingang van schooljaar 2012-2013 vervalt de overheidsbijdrage voor de CJP-cultuurkaart. Niet iedereen heeft al kunnen nadenken hoe ze cultuureducatie willen voortzetten op school. Kunstzone sprak met twee cultuurcoördinatoren, Karel den Biggelaar van het *Udens College* en Feddien van Tuinen van het *Chr. Groevenbeek-college*, over hun plannen. Waar ze het beiden over eens zijn, is dat je als docent het voortouw moet nemen.

In tijden van geldnood moet je creatiever worden en samenwerking zoeken. Van Tuinen sprak op een bijeenkomst van *Edu-Art*. Den Biggelaar zocht contact met collega's op het forum van *Cultuurplein* op *LinkedIn* (gedeelde discussie met *VO Netwerk*) en opende de discussie als volgt: 'Het lijkt erop dat de Cultuurkaart wordt wegbezuinigd, maar niets is zeker. Wat is er voor nodig om als school te kiezen de Cultuurkaart voort te zetten? Een goed gesprek met de schoolleiding (investeren 10 euro per leerling, gekoppeld aan een ouderbijdrage), een bijdrage door partners van CJP (5 euro per leerling). Waarom komen we als onderwijs niet met een voortzettingsplan? Op mijn school is er serieuze belangstelling om de kaart voort te zetten. Ook voor het personeel. Zijn er nog meer scholen die denken aan een doorstart?' Op de oproep kwam een aantal reacties. Er waren docenten die een petitie waren gestart: *Red de Cultuurkaart*. Ook werd er in de reacties de zorg geuit dat scholen geen eigen initiatieven zullen nemen.

Hoe krijg je je directie mee om cultuur in de school te houden?

Den Biggelaar: 'De sectorleiding van mijn school zijn meedenkers. Dat moet ook, omdat zij vooral faciliteren. Ik ben uitvoerend, maar ook voorbereidend, in die zin dat ik niet afwacht. Ik ben als kunstcoördinator diegene die het voortouw moet nemen (en als CKV-docent weet ik wat er speelt) bij nieuwe ontwikkelingen. Daar word ik toch voor betaald?' Van Tuinen: 'Wat ik veel bij collega's hoor, is dat ze een drempel voelen om met de directie

te praten. Iemand zei: 'Ik vind het moeilijk om om geld te leuren.' Vaak is de angst ontbrekend en is er sprake van een soort valse bescheidenheid bij kunstdocenten. Kom met concrete ideeën en zet die valse bescheidenheid overboord. Het is belangrijk om als kunstsectie bij elkaar te zitten en ideeën te verzamelen.'

Hoe zie je de samenwerking met culturele instellingen?

Van Tuinen: 'Samenwerking met de culturele

instellingen is heel belangrijk. Als er minder geld is, zouden we bepaalde activiteiten zelf moeten gaan doen en bijvoorbeeld gastdocenten schrappen. Gastdocenten hebben een grote meerwaarde. Ze komen met een andere invalshoek, een andere kijk op dingen. Dat is verfrissend in de klas.'

Den Biggelaar: 'Een school is geen eiland. Door goede contacten en samenwerking met een Marktplaats¹, instellingen en organisaties wordt je als school partner. De meerwaarde die dat geeft, is veel belangrijker dan de mening van een directie. De provinciale subsidie (waaruit de marktplaatsen hun deelsubsidie verkrijgen) verdwijnt, maar dat was natuurlijk al bekend bij de start van het huidige subsidietraject. Hier hebben we ervoor gekozen om de Marktplaats onafhankelijk van bestaande instellingen te laten functioneren en op tijd aan te kloppen bij andere mogelijke subsidiënten. Dat hebben we geregeld. We zitten (als kunstcoördinatoren) met alle instellingen en de Marktplaats in een werkgroep. We weten van elkaar wat er leeft en de Marktplaats heeft onze gemeenschappelijk aandacht. Dat is een aardige motivatie voor de gemeente om een fikse jaarlijkse subsidie te verstrekken. Om het plan van CJP te laten slagen lijkt het me van belang het aan onze (school)kant voor elkaar te hebben. Wij moeten het willen. Dan wordt het interessant voor CJP een mogelijke partner te vinden. Als co-financier optreden voor het gehele Nederlandse voortgezet onderwijs is uitdagend en strelend. Het aantal bemiddelden in Nederland is wederom met 10,2% gestegen. We hebben nu bijna 135.000 miljonairs in Nederland, aan geld moet er toch geen gebrek zijn.'

In hoeverre werken de kunstvakken samen met andere vakken bij het gebruik van de Cultuurkaart?

Den Biggelaar: 'Ja, we werken samen, alhoewel de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de sectie muziek niet zo vaak uitstapjes heeft. Als we daarentegen een excursie voor de leerlingen van het eindexamen tekenen organiseren, zorgen we er voor dat er ook een CKV-onderdeel inzit waar de leerlingen via hun Cultuurkaart aan bijdragen. Daarnaast hebben we voor Nederlands op het gebied van poëzie in de bovenbouw een gemeenschappelijk project dat we uit de cultuurgelden betalen. De introductiedagen op 5-VWO hebben we helemaal

Voorbestaan van de Cultuurkaart

6-VWO in Centre Pompidou te Parijs.

aangepast, zodat de hele dag draait om kennis maken met elkaar, de mentor en kunst en cultuur. We hebben al heel veel verschillende dagen georganiseerd, meestal met kunstenaars en cultuurmakers. We betalen die dag groten-deels met Cultuurkaart-geld en voor leerlingen is het een grote culturele activiteit. Dat hebben we nu ook voortgezet op 4-VWO: een combinatie van *Tai Chi* (met echte Chinese docenten) en *Improvisatietheater (Impro4U)*. Elke keer weer een feest. Daarnaast hebben we acht internationale uitwisselingen waar altijd een CKV-onderdeel in zit.'

Van Tuinen: 'Om de kosten te delen werken we ook samen met andere secties. Zo hebben we bijvoorbeeld kunsttopdrachten gekoppeld aan een excursie naar Münster voor Duits. We hebben een architectuuropdracht gekoppeld aan deze excursie en een opdracht over andere gewoonten en uitingen van feestvieren. Zo delen we de kosten. Een andere samenwerking is die met techniek. Het vak techniek gaat op excursie naar *Beeld en Geluid* in Hilversum. Wij hebben bij de *Experience* een opdracht toegevoegd speciaal gericht op televisie. Met godsdienst gaan de leerlingen naar Amsterdam, naar het *Joods Historisch Museum* en daar

koppelen we weer een beeldende opdracht aan. Door fotografie-opdrachten te koppelen aan excursies combineer je de vakken en maken de leerlingen een mooie reisgids.'

Wat ga je zeker doen?

Van Tuinen: 'Wij kiezen ervoor om het bestaande programma te handhaven en gaan op zoek naar extra geld om de 10 euro voor de CJP-pas te betalen, als dat doorgaat tenminste. De nieuwe CJP-pas komt vanaf 1 november 2012, maar de scholen hebben hun begroting al gemaakt voor 2012, omdat we een kalenderjaarbegroting hebben en geen schooljaarbegroting. De school zal dan twee maanden moeten voorschieten. Het zou fijn zijn als CJP de scholen uitstel van betaling geeft, zodat de scholen pas in 2013 hoeven te betalen en de kaart dan in hun begroting kunnen meenemen.' Den Biggelaar: 'We besteden ongeveer 96% van het geld via onze Marktplaats. Daaruit blijkt dat we erg veel samenwerken. We ontwikkelen samen en leggen er een deel van onze expertise neer die we vervolgens weer terug krijgen in de vorm van op maat gesneden aanbiedingen. We zijn voortdurend bezig met onderzoek naar mogelijkheden om jongeren te bereiken

(HAN Nijmegen), zoeken naar manieren om elk jaar opnieuw onze activiteiten aan te passen. We hebben een actieve Marktplaats waarvan we als school medebestuurder zijn. Dat houdt de lijnen kort. We houden veel contact met de buitenwacht via lokale tv en YouTube. We maken een jaarverslag van alle korte impressies die de lokale tv van de activiteiten maakt.'

Noot

¹ Enkele gemeenten en ondersteunende instellingen hebben het aanbod aan cultuureducatie in hun regio bijeengebracht in een database. Een marktplaats is daar een voorbeeld van. Kijk voor meer informatie op www.cultuurplein.nl/primair-onderwijs/cultuur-op-school/aanbod/regionaal-aanbod-cultuureducatie.

- We krijgen een cultuurkaart!
- Ff snel iets met cultuurkaart doen.
- H5A activeer je cultuurkaart eens!
- Wtf moet je met zoon cultuurkaart doen.
- Er staat gewoon meer geld op mn cultuurkaart dan op mn pinpas.
- Vandaag een eigen cultuurkaart gekregen waar ik korting mee krijg in klerenwinkel & meer (:
- Me school heeft gewoon zelf het geld van me cultuurkaart afgepakt ofwat.
- Die stoute kienders uut mien klas motte die cultuurkaart ook activeren #foeifoefoei.
- Ik heb zon coole nieuwe cultuurkaart he. Cultuurkaart activeren. Wil je mijn cultuurkaart zieehh?
- Aaaaah k heb de school teleur gesteld. K heb de cultuurkaart nog niet geactiveerd maar k ben m kwijt dus word lastig...
- Haha net cultuurkaart gedingest.
- We moeten er maar eens voor zorgen dat die cultuurkaart afgeschafte wordt, pure geldverspilling! #cultuurkaart #cultuurkaart. Nog steeds niet ALLEMAAL!!!!!!!!!!!!!! de cultuurkaart geactiveerd hebben. Ik baal hier goed van.

Het Cultureel Jongeren Profiel

Verschillende cultuurtypes, een andere benadering

CJP en YoungWorks

Samen met CJP en Motivaction heeft YoungWorks het Cultureel Jongeren Profiel ontwikkeld. Dit segmentatiemodel geeft meer inzicht in de belevingswereld van jongeren en de uiteenlopende motieven die zij hebben om iets met kunst en cultuur te doen. Het model bestaat uit vier culturele types die elk een andere benadering nodig hebben.

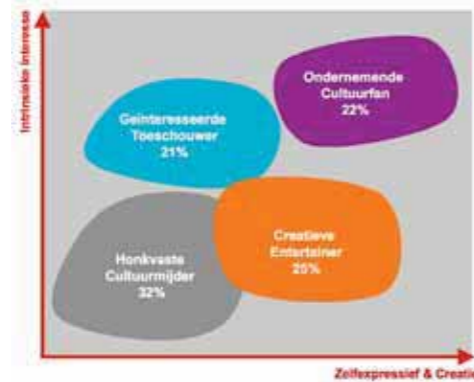
Een meerderheid (68%) van de jongeren vindt cultuur interessant. Tweederde van alle jongeren vindt kunst en cultuur belangrijk voor de Nederlandse samenleving. Daarmee is het draagvlak voor cultuur onder jongeren bijna net zo groot als onder volwassenen. Dit is één van de opvallende resultaten van het onderzoek dat CJP, Motivaction en YoungWorks eind 2011 uitvoerden. Deze cijfers zullen u misschien verbazen, want in de praktijk lijken jongeren veel minder geïnteresseerd in kunst en cultuur. Dit heeft te maken met de verschillende manieren waarop jongeren kunst en cultuur definiëren en de uiteenlopende culturele interesses van jongeren.

Het Cultureel Jongeren Profiel (CJP-model), dat uit het onderzoek van CJP, Motivaction en YoungWorks is ontstaan, brengt in kaart wat deze verschillen zijn. Het model biedt interessante aanknopingspunten voor medewerkers van culturele instellingen en professionals in het onderwijs, met name in de richting van kunsteducatie (bijvoorbeeld GKV-docenten).

Het CJP-model is een segmentatiemodel dat jongeren verdeelt in vier cultuurtypes. Deze types hebben elk een heel verschillende kijk op kunst en cultuur. Vaak worden jongeren - door gebrek aan kennis, tijd en geld - als een homogene groep benaderd. Dit terwijl een specifieke benadering van de verschillende types veel kan opleveren. Sterker nog: een benaderwijze die bij de ene groep succesvol is, kan bij andere jongeren zelfs averechts werken. Het CJP-model geeft via de vier cultuurtypes een genuanceerder beeld van jongeren, waardoor deze effectiever te bereiken zijn.

De vier culturele types in het kort

Om erachter te komen hoe jongeren denken over kunst en cultuur, wat ze belangrijk vinden en wat zij het liefst doen op cultureel gebied, is er met meer dan 80 jongeren gesproken en vulden meer dan 1000 jongeren een online

De vier cultuurtypes en de manier waarop zij zich tot elkaar verhouden, wat betreft intrinsieke interesse en zelfexpressie.

vragenlijst in. Deze enquête bestond uit 62 verschillende stellingen over kunst, cultuur en culturele instellingen en resulteerde in negen verschillende dimensies. De negen dimensies zijn: intrinsieke interesse, drempelvrees, zelfexpressie en creatie, performance-angst, muziek als katalysator, sociale beleving, escapisme, algemene vorming en leergierigheid. Op basis van de scores op de negen dimensies hebben de onderzoekers vier types kunnen onderscheiden:

- Geïnteresseerde Toeschouwer** (21% van de Nederlandse jongeren). Geïnteresseerde Toeschouwers staan liever niet zelf in de spotlights, maar ze genieten vooral van receptieve kunst en cultuuruitingen. Cultuurparticipatie is volgens hen onderdeel van de algemene vorming. Ze gaan graag naar culturele instellingen en lezen bovengemiddeld.
- Ondernemende Cultuurfan** (22% van de Nederlandse jongeren). Ondernemende Cultuurfans zijn zelf zeer creatief en nemen graag deel aan kunst- en cultuuruitingen. Ze zien cultuurparticipatie als een middel om zichzelf te verrijken, te ontplooiën en te ontspannen, maar daarnaast waarderen ze ook het sociale aspect ervan. Ze staan graag in de belangstelling en ervaren ook weinig drempelvrees om culturele instellingen te bezoeken.
- Creatieve Entertainer** (25% van de Nederlandse jongeren). Creatieve Entertainers vinden het leuk om iets te maken en uiten van hun talent vinden ze belangrijk. Ze zien dit echter zelf niet

direct als cultuurparticipatie. Ze hanteren een smalle definitie van kunst en cultuur. In hun vrije tijd bezoeken ze graag een bioscoop en ze houden van muziek, uitgaan en dansen. Cultuurparticipatie is voor hen vooral een sociale activiteit.

- Honkvaste Cultuurmijder** (32% van de Nederlandse jongeren). Honkvaste Cultuurmijders hebben een smalle definitie van kunst en cultuur en daarmee weinig interesse in verschillende cultuuruitingen. Ze staan niet graag zelf in de spotlights en voelen zich niet zo op hun gemak in culturele instellingen. Als ze al participeren in cultuur, dan is dit voornamelijk vanwege het sociale karakter van de activiteit. De Honkvaste Cultuurmijder gaat het liefst naar een bioscoop, kijkt tv of fotografeert.

Het model in de praktijk

Misschien herkent u uw leerlingen als Honkvaste Cultuurmijders of zitten er juist veel Ondernemende Cultuurfans in uw klas. Maar het is waarschijnlijker dat er meerdere types in uw klas(sen) vertegenwoordigd zijn. Het gaat te ver om voor de diverse type leerlingen een apart lesprogramma te ontwikkelen, maar met een paar kleine aanpassingen kunt u de verschillende leerlingen net wat beter bereiken. Bijvoorbeeld door bij de verschillende leerlingen andere aspecten van de geplande culturele activiteit te benadrukken, de leerlingen iets andere opdrachten te laten uitvoeren of een project te organiseren dat uit verschillende onderdelen bestaat. Denk bijvoorbeeld aan een theatervoorstelling op uw school waarbij de *Geïnteresseerde Toeschouwer* op zoek gaat naar het juiste verhaal, de *Creatieve Entertainer* op de planken staat, de *Ondernemende Cultuurfan* de regie doet en de *Honkvaste Cultuurmijder* de productie.

De types herkennen

Hoe ontdekt u welk type jongeren u in de klas heeft? Gewoon, door het ze te vragen. Hieronder staan tien mogelijke vragen die u aan uw leerlingen kunt stellen, bijvoorbeeld tijdens een eerste les. Stel de vragen open, dus zonder vooraf gedefinieerde antwoordcategorieën. Op deze manier sluit u geen enkele richting uit en komt u mogelijk tot verrassende antwoorden en inzichten.

Vragen met betrekking tot de belevingswereld:

- Wie of wat is belangrijk voor jou?

Publicatie bestellen

Wilt u meer lezen over het *Cultureel Jongeren Profiel*? Lees de publicatie online op www.cultuurkaart.nl of bestel het boekje door een mail te sturen naar anneke@cjp.nl.

- Wat doe jij het liefst in je vrije tijd?
- Waar word je gelukkig van?
- Wie bewonder je?
- Hoe uit je jezelf?

Vragen met betrekking tot kunst en cultuur:

- Wat betekent kunst en cultuur voor jou?
- Hoe belangrijk is kunst en cultuur voor jou?
- Op welke manier ben je zelf met kunst en cultuur bezig?
- Wat is je laatste culturele ervaring? Hoe was dat?
- Hoe wil jij het liefste bezig zijn met kunst en cultuur?

Tips per type

Om de verschillende types te interesseren voor kunst en cultuur, hebben ze elk een andere benadering nodig. Hieronder geven we vast een aantal tips. In de volledige publicatie van het onderzoek vindt u er meer.

Geïnteresseerde Toeschouwer

- Bied veel inhoud en maak het niet te kinderachtig;
- Vertel hen waarom het interessant voor ze is;
- Bied de mogelijkheid om rustig individueel rond te kijken of iets zelf te ondernemen.

Ondernemende Cultuurfan

- Dit type ziet kunst en cultuur als een sociaal gebeuren. Laat hen in groepsverband iets ondernemen;
- Zorg voor een bijzondere beleving en creëer het gevoel dat ze tot de voorlopers behoren;
- Daag hen uit, bijvoorbeeld door hen zelf iets te laten maken. Zet ze op een podium.

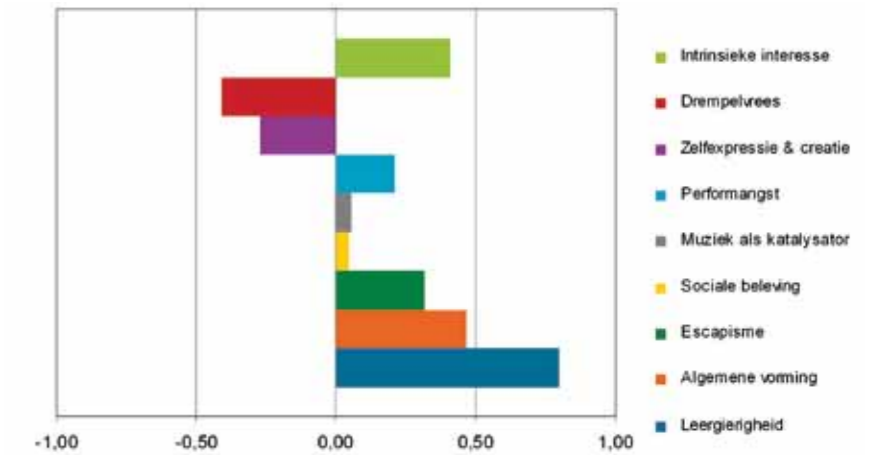
Creatieve Entertainer

- Zorg voor een populair, breed aansprekend, laagdrempelig aanbod;
- Relateer het aanbod aan muziek;
- Zorg voor interactie, ze moeten zelf iets kunnen doen.

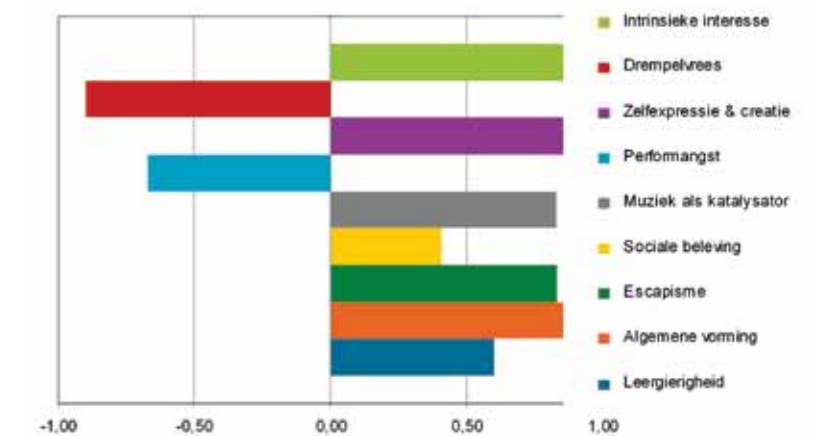
Honkvaste Cultuurmijder

- Blijf dicht bij de belevingswereld;
- Verwijs/link naar dagelijkse dingen en geef feitjes/weetjes;
- Vraag niet om eigen inbreng, maar dien het aanbod in hapklare brokken op.

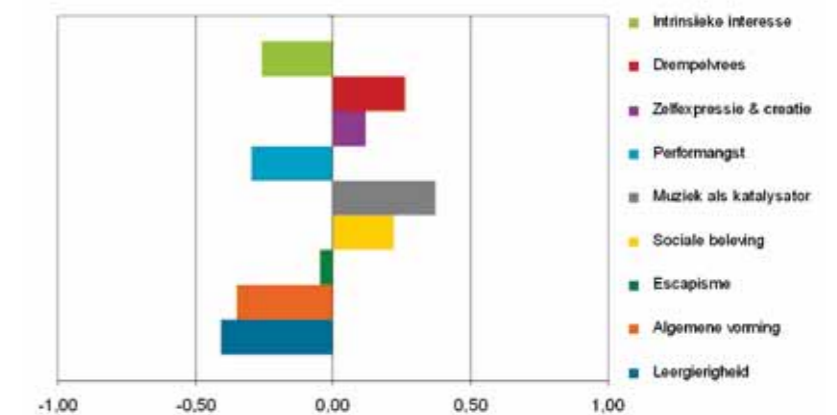
Geïnteresseerde Toeschouwer

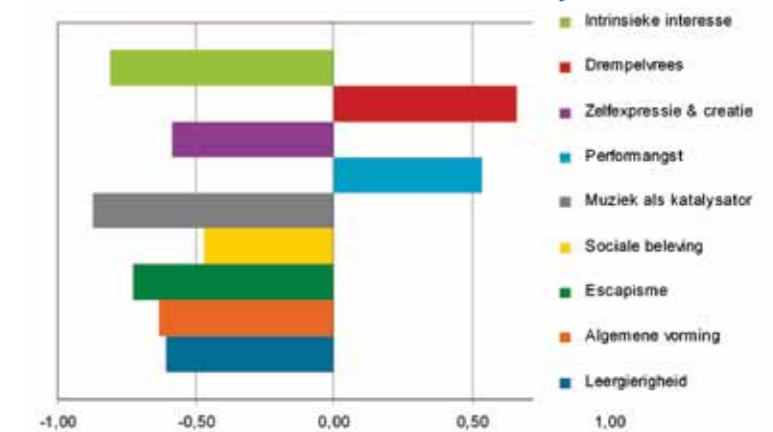
Ondernemende Cultuurfan

Creatieve Entertainer

Honkvaste Cultuurmijder

Het gaat niet alleen over elite, dit gaat over iedereen

Dolf Jansen

Dolf Jansen is cabaretier, schrijver, muzikant en presentator. In 2011 schreef hij onderstaande column over de Cultuurkaart. Een vurig betoog waar geen speld tussen te krijgen is. Leest u maar.

Het zijn zware tijden, lieve lezer, dat hoeft u niet uit te leggen. Voor uw pensioen, uw beleggingen, uw spaarrekening, uw baan die op de tocht staat en uw nachtmerries aangaande Griekenland of Angela Merkel. En hoe is het eigenlijk mogelijk dat de heer Sarkozy kans heeft gezien zich, gedurende deze voortslappende crisis, nog voort te planten ook?!

Maar nu wil ik het graag even over mezelf hebben. Althans, ook. Uiteindelijk zal natuurlijk ook in deze column weer blijken dat ik a) best een sympathieke jongen ben; (b) vaak het beste met de wereld voor heb; (c) voor een man behoorlijk empathisch ben en (d) kritiek en humor niet schuw. Voor de duidelijkheid, dit was geen multiple choice, dit waren feiten.

Goed, daar ga ik. Toen ik een jaar of 13 was had ik een **Cultureel Jongeren Paspoort**. Dat was een kaart waarmee je korting kreeg als je naar het theater wilde, naar bandjes, een film of musea. Omdat ik uit een zeer arm gezin kom (ik wil het niet erger maken dan het was, maar ik had aan het eind van mijn jeugd ook gewoon 78 kilo kunnen wegen in plaats van de ruim 60 die er voor mij overschoot) was het **CJP** voor mij echt een uitkomst. Ik ging er vaak mee naar musea, die waren in die jaren in Amsterdam vaak gewoon open voor publiek (!) en ook naar het theater. Waarbij ik moet opmerken dat geen vezeltje in mijn pezige lijf ook maar een moment dacht dat ik zelf ooit in die wereld (op die podia zelfs) verzeild zou raken. Ik zag **Neerlands Hoop**, **Don Quishocking**, **Tekstspierement** en dingen die ik vergeten ben, omdat soms de woordgrapjes het brein echt moeten ontvluchten.

Maar goed, ik was een jongen van 14, 15 en zat voor 11 gulden op de eerste rij van het **Nieuwe de la Mar Theater** (dat is de oude versie van het **DeLaMar Theater**) en keek met ontzag om me heen. Vooral naar al die mensen die gewoon 25 gulden hadden betaald voor een kaartje. Nu zijn het zware tijden, daar heb ik u in de eerste regels van deze column al aan herinnerd. Ook in het theater waar ik inderdaad, tegen alle verwachtingen in, verzeild ben geraakt. Omdat theaters minder financiële steun krijgen, omdat subsidies verdwijnen en de BTW op toegangskaartjes is verhoogd. Op het moment dat theatermakers (en theaters) duidelijk wordt gemaakt dat ze een groter deel van hun geld zelf moeten verdienen, wordt hen dat moeilijker gemaakt.

En dat blijkt dit seizoen. Overal is de kaartverkoop stevig teruggelopen, overal overwegen theaters minder voorstellingen te

gaan boeken en overal zoeken ze ondertussen naar meer commerciële activiteiten (congressen en andere verhuringen). Als dit een paar seizoenen zo doorgaat, zijn er straks minder gezelschappen, minder cabaretiers en aanverwanten, minder theaters überhaupt en, vooral, veel minder gelegenheid voor mensen om naar het theater te gaan. En dit gaat niet over de zogenaamde elite, dit gaat over iedereen en overal in Nederland. Nederland wordt, volgens mij, een minder leuk en levendig en cultureel land. Omdat alles, voorstellingen, humor, tragiek, experiment, muziek, poëzie, dans en emotie, op financiële gronden wordt afgerekend.

Natuurlijk, er zal hier en daar wat 'te halen' zijn door sponsoring en mecenasen en het idee om culturele giften fiscaal extra aantrekkelijk te maken zal ook wel wat opleveren (minder belasting-opbrengst bijvoorbeeld... ben benieuwd welke bezuiniging daar volgend jaar tegenover komt te staan). Maar je voelt, ik voel, dat dit geen beleid of visie is van de heer Zijlstra, maar iets anders. Bezuinigingsdrift? Rancune? Omwetendheid? Het volgende klinkt wellicht wat hard, maar dat Zijlstra, ná het definitief maken van bovenstaande maatregelen, zei dat hij die BTW-verhoging niet had moeten doen, klinkt heel dom. Of als een trap na met een glimlach.

Afijn, ik had het over mezelf en mijn **CJP**. Als je nou maar zorgt dat jonge mensen met iets van interesse in het theater (het museum, het danspodium, de muziek in welk volume dan ook) de kans krijgen goedkoop en makkelijk te 'proeven' van al dat cultureels, lijkt mij de kans heel groot dat ze een paar jaar later naar het theater blijven gaan. Omdat ze de magie kennen, omdat ze keihard gelachen hebben, omdat ze iets meemaakten wat je alleen op die plek(ken) kunt meemaken. En dan is het dus een absolute schande dat de Cultuurkaart wordt bedreigd. Meer dan 900.000 leerlingen in Nederland kunnen van die kaart gebruik maken, maar dan moet ie wel blijven bestaan. Het lijkt mij dat de cultuur in Nederland het nu wel moeilijk genoeg heeft, geacht kabinet. Nu graag weer iets positiefs: behoud de Cultuurkaart!

Deze column was eerder te lezen op www.elimec.nl.

Wat vindt leerling David Bruinsma van de Cultuurkaart?

Anders kijken naar kunst en cultuur Leerling schakelt Belbus in

Jan van Gemert

De zestienjarige David Bruinse zit in 5-VWO van het **Marnix College** in Ede. Onlangs was hij te zien in het programma **Kassa**, waar de **Belbus** in actie kwam, omdat hij in de bioscoop niet kon afrekenen met zijn Cultuurkaart. In het weekend heeft hij een bijbaan en gaat hij af en toe met wat vrienden of z'n broer naar de film. Vaak gaat hij naar een komedie of een actiefilm, maar ook wel eens naar een Nederlandse film.

David legt de aanleiding uit voor het inschakelen van de Belbus: 'Ik ging in januari naar de film **Nova Zembla** in CineMec, hier in Ede. Bij de kassa werd mij verteld dat ik niet meer met de Cultuurkaart kon afrekenen. Ik heb het ook geprobeerd, maar het werkte niet. De caissière zei dat ik maar contact moest opnemen met **CJP**, de instantie die de kaart uitgeeft. Ze zei dat ik niet kon betalen met de Cultuurkaart vanwege het nieuwe pinnen.'

Volgens belt David overal naar toe, maar hij krijgt het gevoel dat hij van het kastje naar de muur wordt gestuurd. Dus neemt David contact op met de Belbus van het programma

Kassa die **Walter Groenen** van **CJP** en **Frederique Josemans** van **CineMec** inschakelen. **Walter Groenen** komt naar Ede en vertelt in het programma dat David er gewoon mee moet kunnen afrekenen. Dit omdat de school van David ook tegoed op de kaart heeft laten zetten dat hij zelf kan besteden. Het blijkt dat het nieuwe pinnen bij de betreffende kassa niet geïnstalleerd is. Inmiddels is alles verholpen en zijn alle pinautomaten klaar voor het afrekenen met de Cultuurkaart.

David krijgt veel reacties op de televisie-uitzending. Op straat wordt hij er op aangesproken. David gebruikt de kaart vooral voor het filmbezoeken, maar heeft ook andere ideeën voor de kaart. 'Je hebt kortingen op die films, maar er zouden wel meer leuke acties kunnen komen. Nu krijg je een euro korting, maar het is pas echt leuk als je behalve doordeeweeks ook in het weekend die korting zou krijgen en dat je bijvoorbeeld gratis met vrienden naar de film zou kunnen.'

Ook wordt de kaart gebruikt voor gezamenlijke activiteiten van school. 'Daar wordt bij ons op school vijf euro voor ingehouden. Dit gaat onder meer naar de culturele reis in Toscane

en een literaire middag die vorig jaar in Rotterdam werd gehouden.' Voor David is de culturele reis naar Italië het hoogtepunt van culturele ervaring. De reis valt mede onder CKV. 'Bij CKV behandelen we dans, toneel, muziek, doen we opdrachten en maken we verslagen van bezoeken aan concerten, film, theater en tentoonstellingen.' Over het effect zegt David: 'Ik kijk iets anders naar kunst en cultuur. Ik ben iets kunstzinniger geworden.'

De plannen voor afschaffen van de Cultuurkaart vindt David een slechte zaak. 'De Cultuurkaart zorgt ervoor dat we wat gaan ondernemen op cultureel gebied. Er zijn straks ook geen kortingen meer op de treinen om bijvoorbeeld in Brabant of Groningen naar een tentoonstelling te gaan. Ik heb een Cultuur en Maatschappij-profiel en doe examen in kunstgeschiedenis, gecombineerd met tekenen. En misschien dat de culturele reis dan ook niet meer door kan gaan.' David vindt de bezuinigingen op de hele cultuursector sowieso niet goed: 'Ik ga graag naar moderne musea. De hedendaagse cultuur is al zo weinig te zien. Maar ook het hele culturele erfgoed wordt door de overheid erg aangepakt.'

DAPA - Dutch Academy of Performing Arts

Paul Rooyackers

Dit is het eerste artikel in de serie

Dutch Academy of Performing Arts (DAPA), een hele mond vol voor een opleiding die zich wel, maar toch ook weer niet, wil verbinden aan *ROC Mondriaan*. Volgens sommigen een particuliere opleiding en volgens anderen verbonden aan het MBO. Tijd om eens poolshoogte te gaan nemen bij een korte

Creatives and artists

Alles gaat in Zoetermeer, waar de school een gebouw huurt, in het Engels. Een docent of begeleider heet een *creative*, en studenten zijn *artists*. Jongeren heten *juniors in training*, en een danser heet *dance artist*.

Heeft de avond in het *Stadstheater* in Zoetermeer een Amerikaanse inslag? In het geheel niet. De school heeft voor meerdere dagen, buiten het gewone seizoen, het *Stadstheater* afgehuurd, maar beschikt op deze avond niet over een sleutel om me voor half acht binnen te laten, terwijl de voorstelling toch 45 minuten later al begint. De avond begint dus zoals het in een plattelands theater behoort te gaan. Omstreeks om 19.40 uur sneak ik eindelijk naar binnen, via de artiesteningang...

Curriculum

Wat voor informatie verstrekt de opleiding aan de poort als men auditie gaat doen?

Het beroep

Als musicalartiest werk je actief mee aan de uitvoering en ontwikkeling van theaterproducties, musicalproducties of grote evenementen in een professionele omgeving. Je zingt, danst en acteert. Daarnaast ben je actief betrokken bij de productie van soloprogramma's en complete musicalvoorstellingen. Als musicalartiest beschik je over een groot artistiek talent, doorzettingsvermogen en passie voor het theatervak.

De opleiding

In de opleiding leer je de vakkennis en vaardigheden die je nodig hebt om als professioneel artiest carrière te maken. Je leert vooral specialistische vaardigheden voor het musicalvak. Je krijgt technische training in zang, muzikale vaardigheden, specifieke dansvormen, improvisatie en spel. Je leert hoe jij je moet presenteren op audities bij productiemaatschappijen. Ieder jaar speel je mee in een volwaardige musicalproductie. Daarnaast heb je mogelijkheden om te leren componeren, eigen musicalconcepten uit te werken en voorstellingen te produceren. Er zijn trainingsmogelijkheden voor projectmanagement binnen culturele instellingen. Tevens biedt de opleiding inzicht

Ambitieuze opleiding met twijfelachtige status

Performance-opleidingen onder de loep

voorstelling, waar een lichter eerstejaars musical en acteurs uit diverse jaren zichzelf voorstellen. Het bezoek aan *DAPA* in Zoetermeer is de eerste van een reeks artikelen over MBO- en HBO-opleidingen die een creatieve opleiding onder hun hoede hebben.

Moulin Rouge - Foto's: Erick Kicken (KVV)

in ondernemerskwaliteiten die je nodig hebt om als zelfstandig artiest aan de slag te gaan. Zo ontwikkel jij je binnen de *DAPA* tot een professioneel artiest die zich straks uitstekend kan redden in de uitdagende wereld van musical!

Een zeer algemene tekst die in de praktijk anders blijkt te zijn als ik met diverse personen praat die avond. De folders en flyers over de opleiding zijn erg mooi vormgegeven. In vier jaar tijd worden er volgens de opleiding rasartiesten gekweekt die klaar zijn voor de internationale markt. De school blijkt particulier te zijn (het schoolgeld bedraagt drieduizend euro), maar toch is er ook de verbinding met het ROC, zodat ook vakken als Nederlands en rekenen (verplichte vakken op iedere MBO) gedoceerd kunnen worden. Daar wordt echter erg gemakkelijk mee omgesprongen. Deze ondersteunende lessen worden in projectvorm 'behandeld', aldus een van de medewerkers van de school die ik die avond spreek. 'Rekenen is ruimte en daar zijn ze de hele dag mee bezig.' Ook hebben studenten slechts zestien uur per week les en moeten ze in de overige uren zelfstandig aan producties werken. De basisnorm van 850 uur per jaar wordt op

deze manier nauwelijks gehaald, uitgaande van 35 echte schoolweken. Om subsidie van het rijk te (blijven) ontvangen zal er onder andere geïnvesteerd moeten worden in werken leerplannen. Dat is de keuze waar men voor staat: particulier instituut of rijksinstituut.

Voorstelling

Op het kaartje van de voorstelling staat: *the next step up DAPA*. Welke 'next step' wordt me die avond niet duidelijk. De musicalstudenten voeren deze avond een bewerking uit van *Moulin Rouge* en *Tartuffe* van Moliere wordt gespeeld door de studenten uit diverse jaren van de acteursopleiding. De beide voorstellingen op deze avond blijken, zoals vaak het geval is, redelijk vol te zitten met ouders, oma's en opa's. Het niveau van de voorstellingen is echter prima. *Tartuffe* is strak, maar tegelijk ook speels geregisseerd en de spelers zetten een bijzonder vlotte *Tartuffe* neer. Er wordt prima gearticuleerd, men speelt gemakkelijk, en zelfs de kleinere rollen blijven geheel overleefd. De voorstelling wordt gespeeld zonder microfoon, helaas wordt daar in het tweede deel van de avond van afgeweken. De musicalartiesten hebben een microfoon opgeplakt gekregen die eerder afbreuk

doet aan hun kwaliteiten dan dat het niveau daardoor beter wordt. Er zit, zoals zo vaak gebeurt, iemand achter de knoppen die steeds te laat iemands microfoon openzet. Een slordig en mager versierd decor moet de indruk wekken van de Parijse burleske sfeer. De stelling waarop de nachtclub gespeeld wordt, ziet er wel professioneel uit. Tegenover het magere decor zie ik wel dat er een echte musicalsfeer wordt neergezet. De hoofdrollen worden enthousiast vertolkt, er wordt zuiver gezongen, prima gedanst en met grandeur geacteerd! Het ensemble ziet er goed uit en de studenten zijn goed op elkaar ingespeeld. *DAPA* komt met deze voorstelling goed uit de startblokken wat betreft een lichter eerstejaars voor de musical. Aan het einde van de avond hoor ik dat de hoofdrolspeelster het komende jaar bij Frank Sanders in het eerste jaar begint. Daar hoopt ze meer te leren...

Spetterend muzikaal optreden

ORIONs Music Awards laat leerlingen schitteren

Machiel Swillens

Jaarlijks verzorgen leerlingen van de ORION-scholen een spetterend muzikaal optreden in het Parktheater in Eindhoven: De ORION Music Awards. Dit muziekfestijn wordt sinds 2008 gehouden en viert dit jaar dus zijn vijfjarig jubileum. Een goede reden om eens een kijkje te nemen bij de voorbereidende ochtend in het Parktheater. Alle deelnemers en docenten komen er een maand voor het grote concert bij elkaar. De ochtend is bedoeld om sfeer te proeven, om een laatste grondige uitleg van de organisatie te krijgen en om alvast even op dat immens grote podium te staan, want daar gaat het straks allemaal gebeuren.

Muziek én kunst

Het is gezellig druk in de artiestenfoyer op de tweede verdieping van het Parktheater. Sommige leerlingen staan met hun docenten nog wat afwachtend in een hoekje, maar de meesten voelen zich al helemaal thuis in het theater. Zij zijn neergestreken op de loungebanken, of drinken koffie aan een van de tafeltjes. Ton Hendriks is binnen de organisatie verantwoordelijk voor de afdeling Art. Hij heet de leerlingen welkom en checkt of alle deelnemers zijn gearriveerd. 'Is de afdeling muziek van het Voortgezet Onderwijs Best en Oirschot aanwezig?' vraagt hij met luide stem. 'Jaaaah!' klinkt het in koor vanuit de loungebanken. 'En Mondriaan College afdeling Art?' Een jongen aan een tafeltje steekt losjes zijn hand op. Sinds twee jaar biedt ORION Music Awards niet alleen een podium aan allerlei muziekgroepen, bands en singer-songwriters, ook leerlingen die zich graag in de beeldende kunst uitleven, krijgen de kans hun werk te presenteren. Vandaar dat de naam van de muziekkavond nu ook opduikt met de toevoeging Art. ORION Music Awards & Art staat er bovenaan op de kersverse Facebook-pagina.

ORION

ORION staat voor *Onafhankelijk Regionaal Interscholair Onderwijs Netwerk*. Zeventien scholen in Eindhoven, Den Bosch en omstreken maken sinds tien jaar daar deel van uit. Zij werken nauw samen op het gebied van onderwijsontwikkeling, personeelszaken en beheer. De scholen zijn zeer verschillend, variërend van categoriale gymnasia tot zeer brede scholengemeenschappen. In 2008 vatten zij het plan op om op bijzondere wijze extra gestalte te geven aan hun samenwerking. Na een korte brainstormsessie tussen Marieke Kanters (muziekdocente aan het Pius X College te Bladel) en haar rector, ontstond al snel het idee een muziekkavond te organiseren. Wat vijf jaar geleden begon als een leerlingenconcert waar een jury één winnaar uitverkoos, is uitgegroeid tot avondvullende happening waar prijzen in verschillende categorieën te verdelen zijn en

That's All Folks, winnaar ORION Music Awards 2012 in de categorie Cover
Foto: Johan Diepens (ViDiJo)

waarin dus ook de beeldende kunst een plaats heeft gekregen.

Succesformule

Marieke Kanters is nog altijd de drijvende kracht achter de organisatie. Ze vertelt: 'De eerste twee jaar waren het telkens de singer-songwriters die in de prijzen vielen. Winnen is natuurlijk leuk, maar het was niet de bedoeling dat scholen daarom alleen nog maar singer-songwriters zouden afvaardigen. Ons doel was een afwisselende muzikale avond. Je moet ook aan je publiek denken. Daarom hebben we verschillende categorieën in het leven geroepen. Zo hebben bovendien alle deelnemers kans op een prijs.' De categorieën waarbinnen prijzen te behalen zijn, kunnen van jaar tot jaar verschillen. Vorig jaar waren dat: *cover grote band*, *cover kleine band* en *eigen nummer*. Dit jaar zijn er twee categorieën: *cover* en *eigen nummer*. 'We

The Answer, winnaar ORION Music Awards 2012 in de categorie Eigen nummer

Foto: Johan Diepens (ViDiJo)

laten dat afhangen van de inschrijvingen die we van de scholen krijgen,' legt Marieke uit. De prijzen liggen er niet om. Voor de winnaars is er een cheque van 1000 euro. Die kan verzilverd worden bij de organisatie van de ORION Music Awards. Er kan bijvoorbeeld een coaching traject mee worden bekostigd. 'Dat gaat allemaal in goed overleg,' zegt Marieke. 'Wij zorgen ervoor dat er een goede bandcoach of een zangcoach gevonden wordt die met de leerlingen aan het werk gaat. Maar het kan ook anders. Onze winnende singer-songwriters hebben met het geld een professionele CD opgenomen. Een grote band zou er voor kunnen kiezen instrumenten aan te schaffen. Eigenlijk is er van alles mogelijk.' Zo kan het prijzengeld ervoor zorgen dat de ORION Music Awards-avond voor de winnaars een bijzonder staartje krijgt. Een goed voorbeeld van leerlingen bij wie dat gebeurde, zijn Myrthe en Elke van het *Commanderij College* te Gemert. Zij wonnen in 2010 met het nummer *Break de prijs* in de categorie *cover kleine groep*. Met die prijs zijn ze naar Amsterdam gegaan om een aantal keer gecoacht te worden door Evert de Vries. Hij is artistiek leider van het *Amsterdams Kleinkunst Festival*. Met hem hebben Myrthe en Elke hun nummer uitgewerkt tot een kleine voorstelling. Die hebben ze daarna op verschillende plekken mogen spelen. Ook Eva Roefs van het *Elde College* te Schijndel is na het winnen van een ORION Award verder

gegaan op de ingeslagen weg. Eva won vorig jaar de Art prijs in de categorie 2D met haar werk *Vervuurending*. Ze studeert inmiddels aan de kunstacademie en ze maakt deel uit van de kunstjury voor ORION Music Awards 2012.

'Wat onze plannen voor de toekomst zijn?' Marieke lacht enthousiast. 'Weet je wat zo leuk is aan de ORION Music Awards? We hebben elk jaar nieuwe leerlingen en een nieuw publiek. Voor hen is het steeds de eerste keer en ongelofelijk spannend. Het is een succesformule gebleken, het enige dat wij hoeven te doen, is doorgaan!'

Boem, let it flow...

Ondertussen verkennen de leerlingen het theater. Op het grote podium dat - als je er eenmaal staat - echt heel groot is, staan de muzieklerlingen in een halve cirkel rond Rik Polman. Hij is behalve muziekdocent aan het *Augustinianum* te Eindhoven en mede-organisator van de ORION Music Awards ook zanger en gitarist. Door de vele optredens met zijn groep Bots is hij een echte ervaringsdeskundige. Hij geeft de leerlingen goede raad en nuttige tips. 'Als je straks op het podium staat, hangen er allemaal volgsports. Het is zoiets als verblind worden door tegemoet komend verkeer, maar je moet vooral niet naar beneden kijken,' legt Rik Polman uit. 'Je moet je er constant van bewust zijn dat je ook voor de laatste rij speelt', hij wijst omhoog de donkere zaal in. 'Daár zit je publiek, boem, let it flow, doe iets met die zaal!' Ramses van Oers (artistiek leider van Theaterplan) die de ORION Music Awards 2012 zal presenteren, voegt daaraan toe: 'Als je dat doet, krijg je de hele zaal plat. Je zult merken dat de reacties met 200% toenemen!'

Aanmoedigen

Tegelijkertijd loopt Ton Hendriks met de jonge kunstenaars alvast even door de ruime publieksfoyer van het Parktheater. Daar zullen de kunstwerken van de Art-leerlingen te bewonderen zijn. Leerlingen mogen werken inleveren in een van de twee categorieën, 2D of 3D. Het thema voor dit jaar is *Vijf*. De winnaars krijgen de kans hun werk gedurende enkele maanden tentoon te stellen in een galerie of museum. In de middag zal een deskundige kunstjury de werken met de leerlingen bespreken. 's Avonds zullen, tussen de muzikale optredens door, beelden van de werken op een groot scherm geprojecteerd worden. Ton Hendriks vertelt de leerlingen dat de ruimte op 15 maart vanaf tien uur 's ochtends geopend zal zijn. 'Vanaf dat moment mogen jullie

opbouwen. En blijf een beetje in de buurt als het publiek er is,' zegt hij, 'dan kun je over je werk in gesprek gaan.'

Weer terug in de artiestenfoyer is er nog tijd voor een praatje. Rik Polman vertelt: 'Sommige scholen houden vooraf een interne auditie om te bepalen wie er mee mag doen, andere wijzen één leerling of een groep aan. Dat is een persoonlijke voorkeur.' Voor hem gaat het vooral om het proces dat in gang wordt gezet. 'Het hoeft niet per se de beste leerling te zijn die je afvaardigt. Soms kies je juist iemand uit die je eens extra wil uitdagen.'

Ton Hendriks vindt vooral het jurycommentaar belangrijk. Zoals 's middags de kunstwerken worden besproken, zo krijgen de muzikanten na hun optreden op het podium feedback van de jury. 'Inderdaad, net als bij Idols, maar wij houden het wel graag positief. Deze kinderen zijn goed bezig. Wij willen ze vooral aanmoedigen door te gaan.'

Schitteren

Ook leerlingen vertellen hun verhaal. 'Wij werden met onze groep uitgekozen door onze muziekdocent,' vertelt Anne Fleur van het *Christiaan Huygens College* te Eindhoven. Ze heeft een nummer geschreven over hoe mensen in de loop van de tijd veranderen. 'Mijn uitgangspunt was een foto, een afbeelding die voor altijd hetzelfde blijft. In de werkelijkheid verandert de persoon die op de foto staat. Daar gaat ons liedje over.'

Attic, de band van Anne Fleur, is speciaal voor deze gelegenheid uitgebreid met violen, dwarsfluiten en een contrabas. Liesbeth is een van de violisten: 'Ik heb al wel in klassieke orkesten gespeeld, maar dit is weer iets heel anders. Echt vet, om eens te spelen met een band!' Leroy van het *Mondriaan College* te Oss is al van jongs af aan bezig met het ontwerpen en maken van kleding. Hij doet mee aan de Artwedstrijd en toont een vijftal door hem gecreëerde jurken. Hij wil na zijn eindexamen Fashion Design studeren. 'Het liefst ga ik naar ArtEZ in Arnhem, of anders naar Amsterdam. Als ik maar ergens wordt aangenomen!'

Dan is het tijd om terug te gaan naar school. Alle groepen krijgen een pakket mee met daarin een T-shirt, een potlood en een plectrum met het ORION-logo erop. Daarbij nog eens alle informatie op papier. Aan alles is gedacht om de jonge muzikanten en kunstenaars te kunnen laten schitteren in het Parktheater in Eindhoven tijdens de ORION Music Awards 2012.

Terwijl Leroy naar de uitgang loopt, zegt hij: 'Ik breng vijf modellen mee om mijn jurken te showen en ik moet een heel stelling opbouwen. Op 15 maart sta ik hier mooi als eerste op de stoep!' Zijn ogen glanzen.

Winnaars ORION Music Awards & Art 2012

Music

Categorie Eigen nummer

The Answer met Reach it (Pius X College te Bladel)

Categorie Cover

That's All Folks met *Home* van Edward Sharpe and the Magnetic Zeros (Commanderij College te Gemert)

Art

Categorie 3D

Leroy Serasit van Halen met *Elements No. 5* (Mondriaan College te Oss)

Categorie 2D

Daan Neuteboom, Boris van Breugel en Israt Hossein met *Balpenblik* (Stedelijk College te Eindhoven)

Deelnemende scholen ORION Music Awards

Augustinianum - Eindhoven

Christiaan Huygens College - Eindhoven

Commanderij College - Gemert

Ds. Pierson College - 's Hertogenbosch

Elde College - Schijndel

Jan van Brabant College - Helmond

Lorentz Casimir Lyceum - Eindhoven

Mondriaan College - Oss

Pius X College - Bladel

Sancta Maria Mavo - 's-Hertogenbosch

Scholengemeenschap

S-vensbeek - Stevensbeek

Willibrord Gymnasium - Deurne

Stedelijk College Eindhoven - Eindhoven

Strabrecht College - Geldrop

Udens College - Uden

VO Best Oirschot - Best Oirschot

Wereldmuziek in de klas

Geef dat ding eens door...

Marcel van Os

Het is bijzonder om te beseffen dat doorgeef- en klapspelletjes als *Ik heb een stuiver in mijn hand, Geef dat ding eens door* of *Ik stond laatst voor een poppenkraam* equivalenten hebben in de hele wereld. Of je nu in Ghana, in Armenië of in Canada bent, kinderen spelen hun spel om in hun lichaam te komen, om zich muzikale, motorische, sociale en emotionele vaardigheden eigen te maken. Dat gaat overal gepaard met veel fantasie en vooral met veel plezier, want plezier en enthousiasme is waar ook ter wereld de drijfveer van ontwikkeling van kinderen.

Hoe serieus wij de wereld ook zien, hoe serieus wij ook de wereld voor de kinderen verpakken in toetsen en volgsystemen, het kind groeit door het spel dat het krijgt aangeboden en dat het zelf ontwikkelt. Voor het spel-, speel- en liedmateriaal kunnen we dus putten uit bronnen die in de huidige tijd wereldwijd zijn. We hebben hiervoor onze eigen oud-Hollandse bronnen ter beschikking. Deze moeten we ook gebruiken. Dat is een manier om kennis te maken met en te groeien in de cultuur waarin we leven. Maar wat is 'eigen cultuur' tegenwoordig? Een smeltkroes van diverse culturen, waardoor de wereld klein is in haar grootheid. Multiculturaliteit is een feit in onze dagelijkse omgeving. Dus ligt het voor de hand om die diverse culturen een plek te geven in het muziekonderwijs. Onuitputtelijke bronnen van muziek en spel staan hier ter beschikking. Belangrijk hierin is dat het niet zomaar gaat om het zingen van liedjes uit andere culturen. Het gevaar ligt om de hoek dat intercultureel onderwijs verwordt tot een soort van multicultureel toerisme. *Been there, done that*, alsof het zingen van een Turks liedje de verbinding met de Turkse cultuur bewerkstelligt. Het zingen van *The lion sleeps tonight* mag zeker heel leuk en enthousiasmerend zijn, enig begrip voor de Afrikaanse cultuur zal hier niet uit voortvloeien. Laat staan dat dit begrip opwekt voor de muzikale cultuur van dat contingent. Vraag is ook of dat het doel moet zijn van het gebruik van muziek uit andere culturen.

Keuze voor het onderwijs

Mijn vraag en zoektocht is steeds of het stuk muziek dat ik wil gebruiken binnen mijn onderwijs, puttend uit die bronnen van de wereldmuziek, een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van het kind in een betreffende fase. Biedt het materiaal kans voor het kind om 'in zijn lichaam te komen', om motorische,

Kye kye kule

Kye kye ku - le. Kye kye ku - le. Kye kye ko - fi nsa. Kye kye ko - fi nsa.

Ko - fi nsa lan - ga. Ko - fi nsa lang - ga Ka - ka shi lan - ga. Ka - ka shi lan - ga.

Kum a - den - de. Kum a - den - de. Kum a - den - de. Hey!

Call-and-response song from Ghana

sociale, emotionele vaardigheden te ontwikkelen? Zet het aan tot het ontwikkelen van het luisteren, van het oor? Kan het daarvoor worden ingezet? Met deze blik beluister en lees ik materiaal uit andere culturen. Dan blijkt dat veel wereldmuziek sterk aansluit bij het beste wat een oer-Nederlands kinderlied te bieden heeft: uitbeelding en verbeelding, oraal overgeleverd en veelal ook op die wijze aangeleerd, beweging speelt een belangrijke rol, het luisteren wordt geactiveerd op een speelse wijze. Zo komen wat mij betreft een drietal aspecten hierin samen - auditief, visueel en kinesthetisch - als drie belangrijke ankerpunten voor het kinderlijke (muzikale) leren. Is dit te vinden in een lied, dan kan ik het inzetten in mijn onderwijs, of het nu komt uit het Polynesische gebied, uit Afrika (*Kye kye kule*), uit India of van Amerikaanse indianen (*Neesa*).

Michael Deason Barrow

Van de workshops van Michael Deason Barrow (www.tonalismusic.co.uk) heb ik veel geleerd op het gebied van wereldmuziek en het toepassen hiervan. Deze Engelse zanger en schoolmusicus is jarenlang over de wereld gegaan en heeft daardoor een schat aan materiaal, ervaringen en inzichten verzameld. In rijke workshops laat hij beleven hoe hiermee gewerkt kan worden en maakt hij duidelijk hoe deze muziek een bijdrage kan leveren aan het muziekonderwijs. Omdat bewegen, improviseren, orale tradities, enzovoort hierin zo'n belangrijke rol spelen, sluit het heel erg aan bij het onderwijs aan (jonge) kinderen. Als een meester weet hij om te gaan met zowel vocale aspecten als met instrumenten. De instrumenten die hij gebruikt, komen vaak voort uit de culturen waaruit hij put. Daarnaast maakt hij veel gebruik van nieuw ontwikkelde instrumenten die aansluiten bij deze kwaliteit van muziek maken en luisteren. Dat zijn instru-

menten die minder getempereerd zijn als de westerse instrumenten, maar die meer 'omgevingskwaliteit' hebben. Instrumenten als deze worden ontwikkeld en gebouwd in de werkplaatsen van *Choroi* (zie www.choroi.org) en de werkplaatsen van Manfred Bleffert. Daarnaast maakt hij veel gebruik van het bekende *Orff-schoolinstrumentarium*.

Als zanger heeft hij zich verdiept in de diverse manieren waarop in verschillende culturen met de stem wordt omgegaan. Michael spreekt over een 'ecologie van het gehoor' en doet hierin een oproep tot vernieuwing in het muziekonderwijs¹. Het zoeken in de wereld om ons heen naar impulsen voor het muziekonderwijs sluit aan bij de constatering met betrekking tot het culturele besef van de huidige mens. Veel meer is cultureel besef geografisch georiënteerd dan historisch. De jonge mens weet beter wat er zich in de Afro-Amerikaanse cultuur afspeelt dan dat hij besef heeft van wat Mozart is. Vraag is of dit de grote zorg van dit tijdperk is? Ik sluit mij in deze zin bij Michael Deason Barrow aan door te stellen dat ik wil proberen muziekbeoefening in het hart van het leven van alledag een plaats te geven door te werken aan vormen van *Gemeenschapsmuziek* (Community Music). Daarin kan wat mij betreft wereldmuziek een belangrijke plek hebben. Bij het kleine kind soms zelfs beter dan allerlei bedachte nieuwe liederen die, hoe goed ook bedoeld, weliswaar sterk aansluiten bij de leefwereld die ons omringt, maar die de vraag oproepen in hoeverre ze bijdragen aan het ontwikkelen van de belevingswereld van het kind en de vaardigheden die aan het muzikale kunnen worden ontwikkeld voor het leven.

Marcel van Os is muziekdocent aan de PABO voor *Vrije Scholen* van Hogeschool Helicon in Zeist. Daarnaast is hij actief als zanger en koor-Dirigent.

Andere bronnen

Soms vind ik een klein liedje, twee regels slechts. Nader beschouwd zie ik dan een wereld open gaan van mogelijkheden: spelvormen, bewegingsspelletjes, improvisatie met stem of instrumenten, eenvoudige vrije meerstemmige vormen, enzovoort. Hieronder een aantal muziekbundels waaruit ik veel heb geput en waarin ik nog steeds nieuwe pareltjes ontdek:

- *Let your Voice be heard*, songs from Ghana and Zimbabwe, Danbury: *World Music Press*, ISBN 0-937203-75-0.
- *The Faber Folksong Series*, diverse boekjes met muziek uit Afrika, India, Australië, enzovoort. *Faber Music Ltd*, London.
- Allen, Patrick. (Developing) *Singing Matters*, Oxford: *Heinemann*. ISBN 0-435-81015-4 en ISBN 0-435-81018-9.
- Feinbier, Hagara. *Come together songs*. Saarbrücken: *Neue Erde Verlag*. Zie www.come-together-songs.de.

Noot

- 1 Zie een vertaalde samenvatting van het artikel *Redrawing Horizons on the Map of Music* van Michael Deason Barrow op www.mensenmuziek.nl > magazine > mens en muziek magazine 2010

Passie voor (kunst)onderwijs

In gesprek met professor Frits van Oostrom

Thea Vuik

Frits van Oostrom
Foto: Hielco Kuiper

Met Rembrandt, Van Gogh en de Rietveld-stoel als illustratie van De Stijl zijn de kunstvakken zeker niet ondervertegenwoordigd in de Canon van Nederland. Sommige historici hebben dat de Canoncommissie wel kwalijk genomen. Professor Frits van Oostrom, voorzitter van de commissie, vertelt er juist bewust voor gekozen te hebben om de kunstvakken in de canon te presenteren, want hij ziet werkelijk niet in waarom elk Nederlands kind zou moeten weten wie bijvoorbeeld de patriotten zijn en niet wat De Stijl inhoudt.

Muzen

We kunnen er als vertegenwoordiging van de kunstvakken ons voordeel mee doen, meent Van Oostrom, want hij verwondert zich oprecht over de positie die het huidige (kunst) onderwijs in Nederland inneemt. 'Daar speelt zich bij de kunstvakken wel iets heel wonderlijks af. De beste docenten munten uit door hun enthousiasme. En dan kunnen ze zelfs wel een beetje gek zijn en een beetje apart, helemaal niet erg. Dat is wat studenten voelen en waarderen. Enthousiasme en passie voor het vak is de beste uitgangspositie om te slagen als docent. En het is toch niet zo moeilijk om voor de kunstvakken enthousiasme op te brengen, toch?! Enthousiasme voor deze vakken is bijna vanzelfsprekend en dat komt niet zo over. Waarom niet? Ik weet daar zo gauw ook geen antwoord op. Die vakken zouden zich eens serieus moeten afvragen waarom onder leerlingen het idee leeft dat die vakken er een beetje bij bungelen. Dat is natuurlijk de wezensvraag. Waarom zien ze de noodzaak, de relevantie ervan niet in, want die muzische gevoeligheid is er wel, volop. Maar op een of andere manier lukt het ze onvoldoende om die in de school te benutten.'

Subtiel

Achter vakken zoals wiskunde en natuurkunde zit natuurlijk een eeuwenoude traditie. Bepaalde dingen moet je daar gewoon kennen. Dat ligt bij kunstvakken allemaal wat moeilijker. Van Oostrom ziet daar de voordelen wel van in: 'Dat betekent dat de docent misschien iets meer aandacht kan besteden aan onderwerpen die hem of haar na aan het hart liggen. Ik zou het ook helemaal niet zo erg vinden als een docent op subtiele wijze stokpaardjes berijdt. En die ruimte bieden deze vakken dus, want het is anders dan bij de exactere vakken. De eindtermen definieer je uiteindelijk als leraar zelf. We kunnen natuurlijk heel deftig zeggen dat de minister ze vaststelt, maar het wordt gevoed vanuit de betreffende vakdisciplines. Vanuit het ministerie zijn ze blij als vanuit het veld mensen met de goede ideeën komen.

Vreemd

Uit eigen ervaring heeft Van Oostrom gemerkt dat er zelfs docenten beeldende vorming zijn die lesgeven vanuit het idee dat sommige leerlingen gewoon geen talent hebben. 'Het loopt allemaal zo'n vaart niet, want het vak telt toch niet dramatisch mee, maar stel je nou eens voor dat een leraar wiskunde of een leraar Nederlands dat zou zeggen? Dan zou je zeggen: 'Wacht even... Dat moge zo zijn, maar Pietje is wel toegelaten op dit schoolniveau en dan is het ook een beetje uw taak om er toch nog iets van te maken. Daar bent u leraar voor.' De gymleraar gaat toch ook niet zeggen: 'Nou ja, uw zoon kan nou eenmaal geen bal vangen. Dus een twee heeft ie en een twee zal ie houden.' Nee, laat ik het zo zeggen, de grauwsliuier die over het Nederlandse onderwijs ligt is toch een vreemde zaak. Je kunt echt niet zeggen dat de maatschappij er geen sympathie voor heeft, want die heeft ze wel degelijk.'

Ruimte

'Het vertaalt zich misschien niet altijd in voldoende daden. Vergelijk dat eens met het economische veld: die hebben een sterke kaart via meneer Wientjes (van VNO-NCW, red.). Wat goed is voor de economie, is goed voor Nederland. Dat is toch een beetje het idee, dus als meneer Wientjes zegt: 'Het is goed voor ondernemers,' dan zal men dat toch in serieuze overweging nemen. Minstens zo'n goed doel is het onderwijs. Economie en onderwijs zijn de twee sectoren waarvan iedereen zal zeggen dat het daar goed moet gaan. Wat krijgt het onderwijs nou voor elkaar? Eigenlijk niet veel. Men blijft heel passief zitten, een beetje verslaafd lijkt wel, aan beleid. Probeer zelf eens wat meer ruimte te creëren in het onderwijs. Er is absoluut een tendens om de leraar steeds meer in te perken. Dus stel je daartegen te weer. Maar dat is het onderwijs niet gewend, denk ik. In het VO is veruit het grootste gedeelte van de schoolleiders zelf leraar geweest. Dus het wil er bij mij nog niet in dat die mensen dan totaal de andere kant op zouden lopen. Kijk eens op macroniveau naar het onderwijs. Dan hebben we de PO-raad, de VO-raad, de MBO-raad, de HBO-raad, VSNU, enzovoort. Binnen zo'n VO-raad heb je weer de opsplitsingen naar de verschillende schooltypes. Waar is de meneer Wientjes van het onderwijs? Die is er niet. Nogmaals, het is een heel pleitbare zaak. Het onderwijs gaat zichzelf de hele tijd opsplitsen. Terwijl ik denk dat de minister blij is als ze met één meneer Wientjes van doen heeft.'

Waarde

Zou dat oorzaak zijn dat het onderwijsland een beetje aantobt? Van Oostrom vindt dat een plausibele reden: 'Binnen het onderwijs moeten ze gaan naar die structuur van één meneer

Wientjes. Zonder onderwijs zijn we helemaal nergens! Dat moet het onderwijs willen uitdragen en dan moet je daar ook mensen voor zien te vinden die daar heel goed in zijn en die moet je daar ook goed voor betalen. We hebben nog steeds een hoogwaardig aanbod, maar het kunstonderwijs staat wel onder druk. Toch valt er volgens Van Oostrom nog een wereld te winnen: 'Vrijwel iedereen heeft wel een soft spot voor hetzij literatuur, hetzij beeldende kunst, hetzij film, hetzij muziek. Eigenlijk ben ik nog nooit iemand tegengekomen die op al die terreinen zegt: 'Me zolen, het kan me niks schelen.' Er zijn echt veel mensen die daar de waarde van inzien. Ik vind ook dat je kinderen een tien moet kunnen geven. Laat de boel ook didactisch gezien een beetje los. Dan moet je natuurlijk wel mensen hebben die dat aankunnen. Je zult moeten aanvaarden dat een vak als Nederlands, zeker als het om het schrijven gaat, zich niet laat millimeteren, zoals je een wiskundige afleiding helemaal stapsgewijs kunt volgen. Dat je kunt zeggen: 'Hier ben je de verkeerde kant op gegaan en daarom wordt er wat afgetrokken, omdat kijk maar zus en zo.' Er is wel degelijk een soort van expertise en ik denk dat deze vakken dat ook meer zouden moeten uitstralen. Natuurlijk is dat niet een volstrekt objectief oordeel, zoals je bij bepaalde wiskundige sommen kunt doen. Maar, dat wil ook weer niet zeggen dat elk oordeel even goed is als elk ander oordeel.

Fluisteren

Van Oostrom verontschuldigt zich als hij zegt geen didacticus te zijn, maar hij heeft wel, zoals hij zelf zegt, meer dan 40 jaar ervaring binnen het onderwijs. Hij heeft al plannen om die ervaring te gaan delen. 'Ik wil nog een groot boek schrijven, waar ik nog een goed jaar voor nodig heb en daarna heb ik nog wel een paar jaar, totdat ik met pensioen wil gaan. Een van de opties om in die laatste fase van mijn loopbaan te gaan doen, is een soort van docentenfluisteraar te worden. Dan ga ik met een busje door het land rijden naar scholen en leraren die mijn expertise op prijs stellen en ze moed inpraten. In het PO of VO, dat is me om het even. Gewoon zeggen dat het ontzettend belangrijk is wat leraren doen. Kees Fens heeft weleens geschreven dat een goede leraar in tamelijke anonimiteit opereert, maar hij heeft aan het eind van zijn loopbaan wel duizenden leerlingen gehad voor wie hij of zij iets betekend kan hebben. Wat een schitterend vak! Iedereen in de buitenwereld zal ook meteen zeggen: 'Het is belangrijk dat onderwijs goed gedaan wordt.' Je hoort nooit iemand zeggen 'Joh, onderwijs? Wat maakt het uit.' Nee, dus daar ligt een enorm potentieel. Met z'n allen moeten we nog heel veel meer van die positieve energie zien los te weken.'

Handboek Beleving In Muziek De kunst van het weglaten

Arjan Dekkers

Inmiddels werk ik al weer tien jaar als muziekdocent in het middelbaar onderwijs. Ooit begonnen door een tip van een goede kennis en nooit meer weggegaan. Vanaf mijn eerste jaar heb ik altijd een instinctieve werkwijze gehad. Ik vond en vind dat leerlingen muziek moeten beleven, het gevoel moeten leren kennen van succes, van een persoonlijke prestatie, een overwinning van jezelf, kortom, het gevoel van muziek.

Een school is daar veel minder mee bezig. Hoewel je als docent vaak wel een zekere vrijheid krijgt, komt het toch op veel scholen nog voor dat er verplicht een methode gebruikt moet worden. Een methode is eigenlijk een ander woord voor muziek op een schoolse manier. Een leerlijn die toetsbaar is, uitdraagbaar is naar ouders en overzicht, structuur en veiligheid brengt binnen de les. Op zich niets mis mee, alleen tijdens mijn onderzoek naar de beleving van muziek bij leerlingen in het voortgezet onderwijs kreeg ik zeer vaak de opmerking 'saaï' te horen. De schoolse aanpak geeft dan weliswaar rust, het is ook slaapverwekkend. Toen mijn collega Henk Peterse, medeauteur en zelf ook muziekdocent, mij vroeg of ik interesse had in het schrijven van een eigen methode die meer aansloot bij onze manier van 'belevend' lesgeven was het ei gelegd. Henk heeft een zelfde lesaanpak als ik: we werken vanuit een praktijksituatie om vanaf de zijlijn de theorie er aan toe te voegen.

Slechte aansluiting huidige methodiek

Onze frustratie rond de huidige methodes (en we hebben ze inmiddels allemaal voorbij zien komen tijdens onze lessen) is de opzet van een volledig vooruit gepland leerjaar. Je kunt het volgen van A tot Z, of er stukken uit gebruiken. Op het moment dat je dat doet, blijft er weinig over van de filosofie achter de methode. Elke methode heeft wel een specifieke reden waarom hij is samengesteld zoals hij is samengesteld. Tijdens ons onderzoek bleek dat docenten heel vaak volgens een eigen methode of aanpak werken, omdat ze maar geen goede aansluiting kunnen vinden met de huidige methodiek. Vanuit dat oogpunt zijn Henk en ik gaan ontwerpen. Wat wij naar buiten willen brengen is dan ook geen methode, maar een handboek. Een handboek *Beleving In Muziek*.

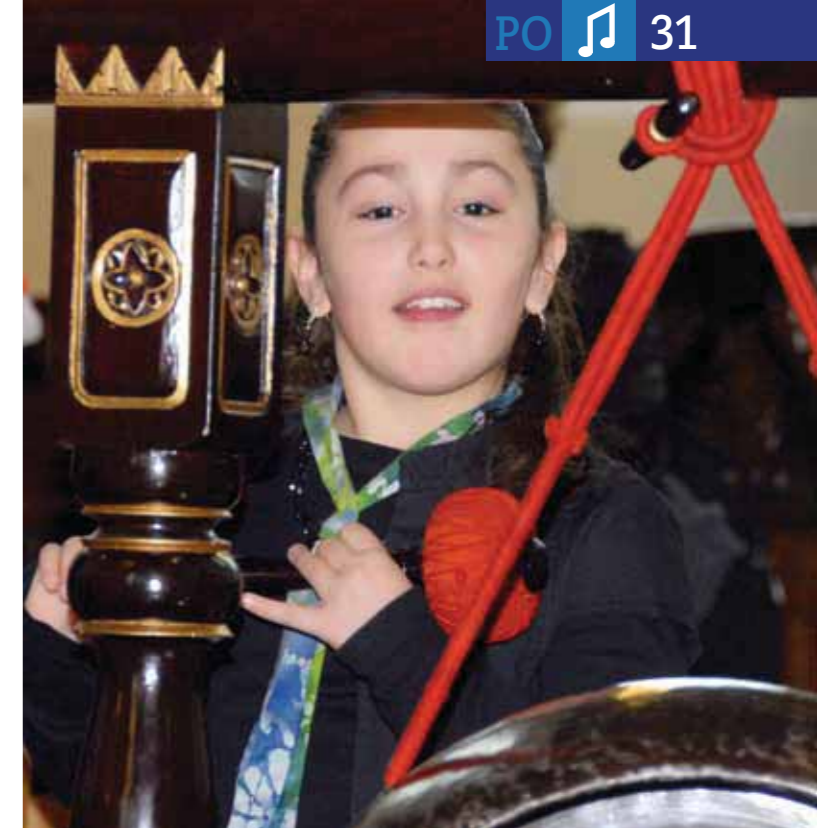
We gaan in het boek uit van de kunst van het weglaten. We hebben een aantal hoofdlijnen

uitgezet: notenschrift, ritme en melodie, keyboard, gitaar, zang, band en orkest. Het handboek bestrijkt drie leerjaren HAVO/VWO en heeft een concentrisch (verdiepend) karakter. Het boek bevat de minimale informatie die nodig is om een leerling theoretisch te onderbouwen en in een praktijksituatie te kunnen laten functioneren. Het werkt niet volgens een directe filosofie, maar is ondersteunend aan de onze. Wij werken vanuit de gedachtegang dat de docent optreedt als inspirator, deskundige, begeleider, regisseur en ordebewaker. Daaromheen bewegen de leerlingen in een werkveld van beleving, talent, leiderschap en identiteit.

Een eigen weg bepalen

Het handboek, de instrumenten en de stem zijn leermiddelen, evenals het gebruik van de hedendaagse sociale media. Ook *YouTube* speelt in onze lessen een prominente rol. Al deze aspecten komen elkaar tegen in het werkveld van de muzikles en hebben ruimte voor ontwikkeling en onderzoek. Het handboek werkt vanuit de docent en niet andersom. De docent kan dus volledig zijn eigen weg bepalen, het handboek steunt in het aanbieden van alle basisinformatie. Het geeft aan de leerling ruimte voor autonomie, maar ook steun bij het verkrijgen ervan. Er kan dus geplukt worden uit het handboek naar gelang het onderwerp dat de docent wil behandelen. 'Maar dat is hetzelfde als plukken uit de bestaande methodes,' zult u misschien denken. Toch voelt het anders. In onze visie geeft een handboek dat aansluit op een docentenmethode een vollediger en meer omlijnd beeld van een belevende onderwijssituatie. Er wordt gebruik gemaakt van een boek, iets dat de school kan uitdragen en de docent is volledig regisseur, kan zijn/haar les zelf kleuren en heeft niet meer te maken met een eindeloos verschil van mening tussen de methode en hij- of zijzelf. Door de compactheid is dit handboek ook zeer geschikt voor periodiek onderwijs en ook tweetalig onderwijs ligt in het verlengde. Het geheel laat zich immers makkelijk vertalen. Eigenlijk vanaf het voorwoord willen we al duidelijk zijn: de docent die zoekt naar een methode die hem veiligheid, structuur en rust brengt kan dit boek maar beter direct weer wegleggen. De docent die zoekt naar beleving in muziek is aan het goeie adres!

Arjan Dekkers (cadm@hetnet.nl) studeert dit jaar af als zij-instromer Opleiding docent muziek bij Codarts Rotterdam.

Foto's: Hans van der Slikke

Muziek maakt School in Zaandam 6

Claudia Rumondor

Op een koude ochtend in november word ik uit mijn bed gebeld. Het is Maarten, de directeur van RKBS Paus Joannes, één van de basisscholen waar wij met Muziek maakt School lesgeven. 'Er staat hier een grote vrachtwagen voor de deur. Is dat jouw gamelan?' Haastig spring ik in mijn broek, werk nog gauw een boterham naar binnen en duik het breekijzer uit de schuur op.

Even later sta ik met open mond te staren naar de enorme vrachtwagen die voor de school geparkeerd staat. Als ik richting het bordes aan de achterzijde van de school loop, staan daar zeven immense, houten kisten. Steef de conciërge en de leverancier komen met een achtste kist de hoek om rijden. 'Nog eentje en dan zijn we er.'

De hele ochtend zijn Steef en ik bezig om de kisten open te breken en de loodzware instrumenten voorzichtig in de aula van de school neer te zetten. Stuk voor stuk gaan het piepschuim en het noppenplastic eraf. Elke keer weer is het of er een cadeautje wordt openge maakt: de standaard, een kist met hamers, gongs, ketels, toetsen. Zodra de grote gong hangt, kan ik het niet laten. Uit de kist met hamers zoek ik de met rode stof omwikkelde hamer en geef een flinke klap tegen de gong. De toon gonst door de aula alsof deze gamelan set er altijd al heeft gestaan. Het loopt tegen de middagpauze en de klassen stromen leeg. 'Oooh, dat is Chinees!' hoor ik een kleuter tegen haar vriendje zeggen. 'Nee, Japans!' antwoordt deze. Achter hen staan een paar van mijn leerlingen uit groep 6: 'Echt niet, dat is een gamelan. Dat komt uit Indonesië,' zegt er eentje vol trots.

Twee dagen later is het eindelijk zover: de kinderen krijgen hun eerste gamelanles. We studeren een Javaans stuk in. Daarom zitten de

kinderen in tweetallen aan de toetsinstrumenten. Zo leert iedereen eerst de melodie goed spelen. Het gaat als een trein. De kinderen luisteren heel goed naar mijn aanwijzingen. Sommige hebben zelfs het moeilijke dempen al bijna onder de knie. Na een half uur kunnen ze allemaal het hele stuk (vier regels van elk acht tonen) goed spelen. En ze spelen ook al heel mooi gelijk. Je kunt echt merken dat ze vorig jaar al muzikles hebben gehad, want ze luisteren al heel aandachtig naar het geheel. Dit belooft veel moois voor de toekomst!

Die toekomst is heel dichtbij. Want zes lessen later wordt er een kerstmarkt gehouden in de Bullekerk. Rotary Club Zaandam organiseert deze kerstmarkt en de hele opbrengst gaat naar *Muziek maakt School*. Direct na de opening door de burgemeester van Zaanstad mogen onze kinderen van *Muziek maakt School* het spits afbijten met een optreden. We hebben ervoor gekozen om met de 200 kinderen een aantal kerstliederen te zingen, begeleid door een orkest van *Muziek maakt School*-docenten. Ook zullen we op deze dag de gamelan presenteren en zijn Javaanse naam, hem door de bouwer gegeven, bekend maken. Bij de introductie vertel ik het publiek hoe bijzonder het voor mij persoonlijk is om les te kunnen geven op mijn eigen oude basisschool, in het instrument van mijn voorouders. De oud-voorzitter van de Rotary Club Zaandam onthult de naam van de gamelan en ik vertel nog iets over de structuur

van het stuk dat we gaan spelen. Dan is het zover: de gamelan zal voor het eerst voor publiek klinken. De 12 kinderen uit groep 6 spelen geweldig! Zó geconcentreerd en met zoveel zichtbaar plezier! Het is ons gelukt om in een paar weken een stuk met vijf verschillende stemmen in te studeren. Ik ben ongekend trots!

En de Javaanse naam van onze gamelan set? *Panggiya Raras*, Brenger van Harmonie en Schoonheid.

Kijk voor meer informatie op www.rumondor.nl, www.fluxus.nl, www.youtube.com/user/MuziekMaaktSchool

Muziek maakt School is een initiatief van *FluXus*, centrum voor de kunsten Zaanstad en wordt financieel gesteund door het *Fonds Cultuurparticipatie*. Het project staat onder artistieke leiding van Erik van Deuren die, samen met een klein team, praktijkonderzoek doet naar klassikaal instrumentaal onderwijs op de basisschool. In september 2010 is *Muziek maakt School* begonnen met lessen op drie basisscholen in Zaandam. Claudia Rumondor is componist en is als assistent artistiek leider en harp- en gamelandocent verbonden aan *Muziek maakt School*. Zij vertelt over haar praktijkervaringen.

Lang leve de cultuurcoach

Melissa de Vreede

Dit is het eerste artikel in de serie

‘Wanneer die cultuurcoaches worden wegbezuinigd, gaan wij hier in de rouw,’ zegt Patrick van der Weijde, hoofd van de afdeling educatie van het *Ro Theater*, ter afsluiting van ons gesprek. Samen met Rutger Punt, een van de drie cultuurcoaches van het theatergezelschap, heeft hij vol enthousiasme

Geloof het of niet, ondanks alle bezuinigingen ziet het er voorlopig niet naar uit dat de regeling die eind 2007 werd geïntroduceerd onder de titel *Impuls brede scholen, sport en cultuur*, wordt afgeschaft. Althans, niet wat de landelijke overheid betreft. Nu afwachten of de gemeenten hun deel van de financiering continueren. Reden te meer om eens te kijken welke rol deze combinatiefunctionarissen, zoals ze tot voor kort werden genoemd, binnen en buiten schoolverband spelen.

De regeling maakt het mogelijk functionarissen aan te stellen die op twee terreinen werkzaam zijn. Zij staan bijvoorbeeld met hun ene been in een culturele organisatie of sportclub en met hun andere been in het onderwijs en vervullen zo een brugfunctie tussen beide werelden. Vandaar hun oorspronkelijke naam *combinatiefunctionaris* die inmiddels is veranderd in respectievelijk *cultuurcoach* en *sportbuurtcoach*. Bart Zijlstra, directeur sport van het Ministerie van VWS steekt zijn enthousiasme over de regeling niet onder stoelen of banken. Op de *Nationale Kennisdag Combinatiefuncties* laat hij de aanwezige sport- en cultuurvertegenwoordigers weten dat er alle reden is om trots terug te kijken op de afgelopen vier jaar. Zoals gepland is het aantal combinatiefunctionarissen ieder jaar gegroeid, evenals het aantal deelnemende gemeenten. Inmiddels bedraagt het aantal cultuurcoaches ongeveer 130 en het aantal sportbuurtcoaches een veelvoud daarvan, namelijk ongeveer 1200. Zijlstra laat weten dat het de bedoeling is het aantal sportbuurtcoaches de komende jaren te laten groeien tot zo'n 2900 functionarissen. Er wordt dus nog forse groei voorzien. En ook cultuur mag een beetje meegroeien. De sportcoaches krijgen vanaf nu uitbreiding van taken. Zij moeten hun werkterrein verbreden. Werd tot nu toe

vooral gefocust op kinderen en jongeren op school, voortaan zullen ook hun ouders en grootouders zoveel mogelijk bij de activiteiten worden betrokken, zodat de hele buurt letterlijk en figuurlijk gaat bewegen. De sportcoaches gaan ook contacten leggen met verzorgingshuizen en wijkcentra. Vandaar dat de functie met ingang van 2012 *sportbuurtcoach* is gaan heten.

Onderzoek

Over de toekomstige taken van de cultuurcoaches werden op de Nationale Kennisdag minder heldere uitspraken gedaan dan over hetgeen de collega's op sportgebied kunnen verwachten. Maar het goede nieuws was in ieder geval dat ook de financiering van deze functie zou worden gehandhaafd en misschien zelfs nog enigszins wordt uitgebreid. En dat is in deze tijden van tegenwind al een bijzonder wapenfeit. Daarnaast wordt met enige regelmaat nagedacht over de inhoudelijke invulling van de regeling. Mede daarom inventariseerde onderzoeksbureau Oberon met welke werkzaamheden en activiteiten de 130 cultuurcoaches zich bezighouden. De eerste resultaten van het onderzoek werden op de Nationale Kennisdag gepresenteerd door projectleider Michiel van der Grinten. Hij liet weten dat de uitkomsten over het algemeen positief zijn. De scholen en hun leerlingen zijn enthousiast over de cultuurcoaches die zij in huis krijgen. Hun aanwezigheid betekent een taakverlichting voor de docenten en de drempel naar de culturele instelling verdwijnt.

Structurele verbinding

Het *Ro Theater* reageerde destijds direct toen er een mogelijkheid kwam voor culturele instellingen om zo'n combinatiefunctionaris in dienst te nemen. Patrick van der Weijde: ‘We

hebben in februari 2008 een bijeenkomst georganiseerd, hier bij ons in huis, om met culturele instellingen uit het hele land om de tafel te gaan zitten en te bespreken wat een dergelijke regeling voor ons zou kunnen betekenen. We zagen het meteen als kans om scholen structureel aan ons te verbinden.’

Het *Ro Theater* heeft al een jarenlange traditie op het gebied van educatie, maar de activiteiten zijn altijd vooral gericht op het voorbereiden en verwerken van een theatervoorstelling: ‘Ons reguliere aanbod is altijd gekoppeld aan een productie. Dat zijn kortlopende trajecten. Een ontmoeting van twee uur, een workshop, samen naar de voorstelling en dan weer de volgende school. Zo hebben we door de jaren heen contact gekregen met tal van scholen, maar deze regeling biedt ons de kans op een heel andere vorm van samenwerking. Je wordt nu werkelijk onderdeel van de school. Dat die mogelijkheid er is, betekent veel voor ons. We ontmoeten de leerling nu echt en laten hen kennismaken met het vak theater in het algemeen en met het *Ro Theater* in het bijzonder.’ Rutger Punt licht toe op welke manier de cultuurcoaches, alle drie opgeleid als theaterdocent, te werk gaan: ‘Hoe belangrijk het ook is om met leerlingen naar een voorstelling te gaan, het is daarnaast ontzettend waardevol om actieve kunstbeoefening te geven. Dat biedt weer een heel andere insteek. Daarbij staat de leerling op een andere manier centraal dan wanneer we bezig zijn met een workshop ter introductie van een voorstelling.’

Pareltjes

De drie cultuurcoaches van het *Ro Theater* zijn werkzaam op drie totaal verschillende scholen voor voortgezet onderwijs, de *Lucia Petrus MAVO* (een VMBO school in een krachtwijk), de

Een functie die blijft

Functie en takenpakket van de cultuurcoach

beschreven wat de meerwaarde van deze functionarissen is. Niet alleen voor de scholen waar ze werken, maar ook voor de collega's in het theater. ‘De cultuurcoach zorgt voor educatie in de opperste vorm,’ aldus beide heren.

Horeca Vakschool (een VMBO praktijkopleiding) en de *Hugo de Groot School*, waar wordt gewerkt met internationale schakelklassen. Er is een basistraject van theaterlessen dat in overleg met iedere school op maat wordt gemaakt. Na drie jaar samenwerking wordt steeds duidelijker wat beide partners aan elkaar hebben. Op de *Horeca Vakschool* wordt bijvoorbeeld extra ingezet op sociale competenties. Omdat deze leerlingen in de toekomst een attitude moeten hebben die servicegericht en klantvriendelijk is, wordt aandacht besteed aan presenteren en het leggen van contacten.

Het intensieve contact met leerlingen en docenten van de scholen werkt ook andersom: het levert een directe en makkelijke toegang tot je (toekomstige) publiek. Patrick van der Weijde geeft een voorbeeld: ‘Jetse Batelaan, een van onze regisseurs, vindt het soms prettig om publiek bij zijn repetities te hebben, zodat hij kan zien hoe wordt gereageerd. Hij loopt nu makkelijk even bij ons binnen met de vraag of wij ervoor kunnen zorgen dat er leerlingen bij komen zitten. Wij maken dat dan onderdeel van de les. Leerlingen komen naar de repetitie kijken en krijgen vervolgens een volwaardig nagesprek met de regisseur. Dat zijn de pareltjes die samenwerking kan opleveren!’

Welcome gasten

Voor het *Ro Theater*, dat deel uitmaakt van de landelijke basisinfrastructuur, betekent de intensieve samenwerking met scholen ook een manier om contact te leggen met nieuwe doelgroepen. Van der Weijde: ‘We werden aangemerkt als stadstheatergezelschap. En hoewel we met onze tourneevorstellungen natuurlijk ook een functie hebben in het land, zijn we gaan nadenken op wat voor manier we onze deuren kunnen openen naar de stad. We willen

in de wijken verankerd zijn. Die wijken moeten in één rechte lijn naar ons gebouw worden getrokken.’ Rutger Punt vertelt hoe leerlingen van de scholen, hun docenten én hun ouders worden verleid het *Ro Theater* te bezoeken: ‘Tijdens de brede kennismaking op school ontdekken we welke talenten er rondlopen. Iedereen krijgt de kans in te tekenen voor het vervolgtraject. Via audities selecteren we leerlingen met wie we een productie gaan maken, parallel aan een van onze voorstellingen. Dat was in het eerste jaar *Romeo en Julia*, afgelopen jaar *De Samurai* en dit jaar *De dood van een handelsreiziger*. Best serieus, maar dat zijn nu eenmaal de voorstellingen die het *Ro Theater* brengt. Door goede voorbereiding worden leerlingen uitgedaagd een stapje verder te zetten dan ze gewend zijn. In iedere voorstelling zitten thema's, waarmee we met jongeren aan de slag kunnen.

Deze keer gaan we het hebben over de druk van ouders, verwachtingspatronen, het mooi weer spelen dat ouders misschien soms doen, het najagen van dromen. Uiteindelijk presenteren we dan in een festival drie producties van de jongeren, naast de professionele voorstelling. Het is prachtig om te zien dat de vonk overslaat, omdat ze zelf met de materie bezig zijn geweest. En dan die ouders, die voor het eerst in de schouwburg komen. Ze weten niet wat ze meemaken! Dat zijn plekken die ze helemaal niet kennen, maar omdat we nu deze financiering hebben, kunnen het onze gasten

Informatie

Websites:

- www.cultuurcoach.org
- www.combinatiefuncties.nl

Boeken:

- Dirk Monsma en Hans Muiderman, *Cultuurcoach, Schakel tussen school en culturele instelling*, Uitgave de Cultuurformatie, Amsterdam 2010
- Oberon (Claudy Oomen, Peter Gramberg en Michiel van der Grinten), *Beter minder, maar beter. Een onderzoek naar de meerwaarde van cultuurcoaches op brede scholen*, Utrecht 2011

zijn en kunnen ze merken dat ze gewoon welkom zijn. In de schouwburg en ook in ons eigen gebouw. De leerlingen komen hier om te repeteren of om naar iets te kijken, bijvoorbeeld de techniek of het kostuumatelier. Hopelijk krijgen ze daar zo'n goed gevoel bij dat ze het later ook in hun leven integreren: het is leuk om in je vrije tijd naar het theater te gaan.’

Melissa de Vreede is senior projectleider bij Cultuurnetwerk Nederland.

Noten

- 1 Eén van de doelen van de *Impuls brede scholen, sport en cultuur* is het uitbreiden van het aantal brede scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs, vooral in de veertig krachtwijken.
- 2 Op de vierde editie van de *Nationale Kennisdag Combinatiefuncties* 8 december 2011 in De Meervaart in Amsterdam werd de *Stimuleringsprijs Combinatiefunctionaris 2011* toegekend aan sportcoach Richard Koppert. Voor meer informatie, zie www.combinatiefuncties.nl. Informatie over de activiteiten van beide cultuurcoaches op www.cultuurplein.nl/resultatenbredschool.
- 3 De *Cultuurformatie* kreeg de taak om het landelijke beleid voor cultuurcoaches te begeleiden en ondersteunen. Zie www.cultuurcoach.org voor publicaties, onderzoek en studiedagen. De taak zal vanaf 1 januari 2013 worden uitgevoerd door het nieuw te vormen *Kenniscentrum voor cultuureducatie en amateurkunst*.

Leerlingen spelen *de Samurai*
1-2: Hugo de Groot School
3-4: Lucia Petrus MAVO
5: Horeca Vakschool Rotterdam
Foto's: Rinie Bleeker

Voor kunstvakstudenten weegt passie zwaarder dan carrièreperspectief

En ze leefden nog arm en gelukkig...

Lisa van Bennekom

De ruime hal van het Conservatorium van Amsterdam is rond het middaguur gevuld met studenten. Ze komen samen voor de lunch, maar zullen snel weer hun oefenruimte induiken om te werken aan die ene moeilijke passage van hun etude. Hetzelfde beeld geeft de Theaterschool twee kilometer verderop. In hun danstenuë en met bezwete lichamen rusten de studenten in de kantine uit van hun les in moderne dans. Ruim 21.000 studenten studeren momenteel in het hoger kunstonderwijs in Nederland. Wat drijft deze jonge mensen om, in een tijd waarin het kabinet niet mals bezuinigt op kunst en cultuur, te kiezen voor een kunstopleiding? En wat is hun carrièreperspectief als kunstenaar?

Het kunstonderwijs (KUO) is zeer divers: van ontwerp, film en muziek tot dans, architectuur, theater en beeldende kunst. Het KUO leidt op voor een scala aan beroepen variërend van autonoom kunstenaarschap tot docent in een kunstvak. De studenten volgen hun opleiding terwijl de kunstenwereld in zwaar weer verkeert. Het kabinet bezuinigt immers vanaf 2013 jaarlijks 200 miljoen euro op kunst en cultuur. Dit betekent dat er per jaar nog 700 miljoen euro rijkssubsidie overblijft voor de culturele sector. Daarnaast beëindigde het kabinet per 1 januari 2012 de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK), een maatregel die onze toekomstige kunstenaars zwaar treft. De WWIK-uitkering gaf startende kunstenaars namelijk een aanvulling op hun inkomen. Zij konden de uitkering vier jaar lang gebruiken bij het opbouwen van een winstgevende beroepspraktijk. Maar het kabinet vindt dat kunstenaars in hun eigen levensonderhoud moeten voorzien, zo is te lezen op de website van de Rijksoverheid: 'Als kunstenaars niet voldoende inkomsten verwerven met hun kunst, moeten ze die op een andere manier verdienen. Desnoods in een baan buiten de kunstsector.' De WWIK blijft wel bestaan voor kunstenaars die er tot 1 januari 2012 recht op hadden.

Arbeidsmarktperspectief onbelangrijk

Daarbovenop komt dat het carrièreperspectief van de afgestudeerde kunstvakstudenten, ook zonder deze maatregelen, al niet best is. Dit blijkt uit de HBO-monitor 2010 waarmee de HBO-

raad de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden in het HBO onderzoekt. Anderhalf jaar na het afstuderen vulden 18.000 afgestudeerden hiervoor een enquête in. Uit de cijfers blijkt dat het bruto maandloon van de afgestudeerde kunstvakstudenten 765 euro lager ligt dan gemiddeld. Alle HBO-afgestudeerden samen verdienen gemiddeld 2.237 euro bruto per maand. Het bruto maandloon van de KUO-afgestudeerden is met 1.472 euro het laagst. Ook hebben de afgestudeerde kunstenaars een werkloosheidscijfer (6,1 procent) dat hoger is dan het gemiddelde (5,2 procent).

Uit het SEO/Elsevier-onderzoek *Studie & Werk* 2011 komt naar voren dat studenten om verschillende redenen aan een studie beginnen. Voor dit onderzoek werden 20.000 net afgestudeerden van de Nederlandse hogescholen en universiteiten ondervraagd. Een goed arbeidsmarktperspectief is voor kunstvakstudenten niet of nauwelijks belangrijk bij hun studiekeuze, zo blijkt uit het onderzoek. Ten opzichte van andere studenten kiezen kunststudenten vaker voor een kunstvak om de reden 'wil ik al zolang ik me kan herinneren'. Van de geraadpleegde dansers koos 62 procent om die reden voor een dansopleiding. Ter vergelijking: niemand van de afgestudeerden van de studie commerciële economie voerde dat als belangrijkste reden aan. Spijt van de studie hebben de afgestudeerde kunststudenten minder dan gemiddeld. 21 procent van alle ondervraagden had achteraf gezien liever een andere studie gedaan. Van de ondervraagde kunstenaars geeft 11 procent aan achteraf spijt te hebben van de studiekeuze.

Geen andere keus

Het beroep kunstenaar is volgens Hans Abbing voor veel mensen een roeping: 'Aspirant kunstenaars kunnen zich niet voorstellen een andere keus te hebben.' Abbing is econoom, kunstenaar en emeritus hoogleraar kunstsociologie aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Werken als kunstenaar trekt jonge mensen om verschillende redenen aan. Abbing: 'Het is een beroep waarin je jezelf kunt uitdrukken. Je levert als kunstenaar een bewijs van authenticiteit en je kunt autonoom werken. Dit appelleert sterk aan jonge mensen in onze samenleving, omdat ze graag bijzonder willen zijn.' De aantrekkelijkheid van het beroep compenseert volgens hem de financiële

Oefenruimtes van het Conservatorium van Amsterdam
Foto: Els Dekker

beloning. Daarnaast hebben kunstenaars ook minder geld nodig om prettig te leven. Dit heeft te maken met de kringen waarin de meeste kunstenaars verkeren. 'Veel geld uitgeven is voor kunstenaars ongewoon. Het past niet bij de kunstenaarsstatus,' aldus Abbing.

Arm maar gelukkig

Milou van Duijnhoven (19) is eerstejaarsstudent aan de Toneelschool in Maastricht. Door haar omgeving werd ze gewezen op het carrièreperspectief van een actrice. Toch heeft dat haar er niet van weerhouden om toelating te doen. 'Ik heb gekozen voor de Toneelschool vanuit mijn passie en mijn wil om te doen waar ik gelukkig van word. Bij het maken van mijn studiekeuze heb ik de financiële aspecten niet mee laten wegen,' legt Milou uit. Lucas Wiegerink (25) volgt zijn master compositie aan het Conservatorium van Amsterdam. Componeren en muziek maken is wat hij het liefst doet. Het matige carrièreperspectief van een componist heeft niet veel invloed gehad op zijn studiekeuze. Geld verdienen is voor Lucas niet belangrijk: 'Zolang ik mijn huur kan betalen, geen honger heb en kan investeren in zaken die ik nodig heb bij het componeren ben ik een tevreden mens.'

Te rooskleurig toekomstbeeld

Toch zegt Abbing dat het goed zou zijn als aspirant kunstenaars beter nadenken over hun carrièreperspectief. 'Toekomstige kunststudenten zouden zich moeten afvragen waarom ze zichzelf zo graag als kunstenaar willen realiseren. Kan dat niet op een andere manier en binnen een ander beroep?' Kunststudenten hebben volgens hem een te rooskleurig beeld van hun toekomstige financiën. Abbing: 'Aspirant kunstenaars weten ergens wel dat hun financiële perspectief niet gunstig is, maar ze gaan selectief om met de informatie. Kunststudenten denken dat dit niet op hen van toepassing zal zijn.' Dat een kleine groep kunstenaars wel rijk wordt van kunst geeft de studenten het idee dat ook zij dat kunnen bereiken. Eerstejaarsstudent Milou zegt dat ze het belang van een constant inkomen wel degelijk inziet: 'Ik zal niet zoals vele andere kunstenaars roepen dat geld nooit gelukkig maakt en dat wij dat niet nodig hebben.' Toch weegt voor haar geluk veel zwaarder en gelukkig wordt ze nou eenmaal van theater maken. Ook masterstudent Lucas zegt hierover niet naïef te zijn. 'Je weet dat als je aan het conservatorium gaat studeren het lastig kan zijn om geld te verdienen.' Dat het door de bezuinigingen op kunst moeilijker wordt om rond te komen als componist, vindt hij erg jammer. 'Minder verdienen in de kunsten betekent immers meer bijverdienen met een bijbaan. Daardoor blijft er minder tijd over voor compo-

neren en het gevolg daarvan is dat je minder goed wordt dan je had kunnen zijn,' aldus Lucas.

De kunst van het ondernemen

Volgens Abbing is het algemene beeld over de waarde van kunst op te sommen in stereotypen als: Kunst verrijkt. Kunst beschaaft. Kunst is autonoom. Kunst is uniek. Kunst is authentiek. Kunst is niet commercieel. Dat laatste zal, als het aan het kabinet ligt, spoedig kunnen veranderen. Het kabinet wil namelijk dat kunstenaars ondernemender worden en minder afhankelijk van subsidies. 'De overheid treedt te veel op als financier en bij de verlening van subsidies is nu te weinig aandacht voor publiek en ondernemerschap,' zo schrijft staatssecretaris Halbe Zijlstra van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in zijn brief *Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid*. De bezuinigingen zullen met name de podiumkunsten zwaar treffen. Masterstudent Lucas noemt dit rampzalig. Het toekomstperspectief dat de politiek zijn sector biedt, vindt hij verre van gunstig: 'Hoe brengen wij sponsors ertoe in onze sector te investeren als de gedoogpartij ons afschildert als hobbyisten en toetersaars en de premier zegt dat we met de rug naar het publiek toe staan? En hoe kunnen wij voor meer eigen inkomsten zorgen in een tijd dat Nederlanders door de economische crisis minder te besteden hebben en de toegangskaartjes flink duurder worden door de BTW-verhoging?'

Minder autonoom werken

Abbing denkt dat de bezuinigingen van het kabinet ook een positief effect kunnen hebben. Hij vindt het een goede ontwikkeling als de kunstenaar minder autonoom te werk zou gaan. 'Door het midden te zoeken tussen autonomie en heteronomie (afhankelijk zijn, red.) maakt de kunstenaar meer kunst waar vraag naar is.' Hij heeft op dat gebied wel wat kritiek op de kunstacademies. 'De kunststudeerling leert nog steeds vooral autonoom te werken,' aldus Abbing. Lessen op het gebied van ondernemen staan volgens hem op kunstacademies nog te veel los van de hoofdvakken. Lucas heeft, op een enkele opmerking van een docent na, nooit les gekregen in ondernemen. Erg vindt hij dat niet: 'Ik vind ondernemerschap belangrijk, maar zoek dat liever uit in mijn vrije tijd. Ik wil vooral goed kunstonderwijs. Want hoe beter je bent als componist, hoe beter je toekomstperspectief.' Milou studeert pas drie maanden aan de Toneelschool, maar zegt dat er in haar studie nu al veel aandacht is voor het politieke beleid op het gebied van kunst en cultuur: 'Docenten leggen ons nu al haarfijn uit wat onze rol als acteurs en theatermakers is in deze tijd en hoe we onze plek op de arbeidsmarkt veroveren, behouden en vernieuwen.'

In december 2010 volgden 24 tweedejaars leerlingen van het Wellant College een Meet my Street-project in de Tamboer, een wijkgebouw in Rotterdam Crooswijk. Woningstichting PWS Rotterdam is hoofdsponsor van MeetmyStreet@mijnCrooswijk. PWS wil de leefbaarheid in de Rotterdamse wijken vergroten en jongeren zijn daarbij erg belangrijk.

MeetmyStreet@mijnCrooswijk

Leerlingen raken actief betrokken bij eigen buurt

Mirjam van Campen

Meet my Street is een organisatie waarbij maatschappelijke thema's en filmkunst voorop staan. Jongeren uit achterstandswijken en van VMBO-scholen leren van filmmakers hoe je korte films kunt maken. Wederzijds contact maken met buurtbewoners en het ontwikkelen van sociale vaardigheden zijn hoofddoelen. De werkwijze is praktisch van aard en resultaatgericht. Een must voor de doelgroep.

Meet my Street kenmerkt zich door in te spelen op de zwakke punten van VMBO-leerlingen en deze te wijzigen in sterke punten. In elk concept wordt gewerkt in korte werkunits, zodat de spanningsboog bij de leerlingen wordt vastgehouden. Er worden inspirerende haalbare voorbeelden gegeven en de leerlingen kunnen snel praktisch aan het werk. Tussentijdse resultaten worden gepresenteerd en na elke werkdag hebben de leerlingen een eindproduct. Dit resultaatgericht werken sluit aan bij de leefwereld van de jongeren. Elk Meet my Street-concept werkt aan sociale competenties, zorgt dat er respect voor elkaar ontstaat en geeft een positieve stimulans aan de leerlingen. Kortom, veel speerpunten tegelijkertijd in één project.

Meet my Street werkt nauw samen met partners in Amsterdam, Arnhem en Rotterdam. Daarnaast zijn er verschillende projecten in andere delen van het land. Meet my Street gaat met verschillende partners steeds opnieuw samenwerkingsverbanden aan en versterkt daarmee de netwerken in de wijk. Per situatie worden concepten op maat ontwikkeld en aangevuld met inhoudelijke thema's die aansluiten op de actualiteit. Op de website krijg je een goede indruk van de verschillende soorten projecten die Meet my Street heeft uitgevoerd.

Meet my Street in Crooswijk

Het Wellant College is gesitueerd in Crooswijk en

veel leerlingen wonen in deze buurt. Crooswijk is een zogeheten Vogelaarwijk, een volksbuurt met problemen. Maar ook een multiculturele wijk, heel levendig met bewoners met het hart op de tong. Iets waar de echte Crooswijkers trots op zijn. Ouderen en jongeren wonen dicht op elkaar en dat geeft soms onbegrip. Er is gekozen voor het centrale thema Wonen in Crooswijk. Het is de bedoeling dat de leerlingen actief betrokken raken bij hun buurt en de bewoners bij de jongeren. Meet my Street speelt een belangrijke rol om de beeldvorming over elkaar te veranderen.

Een kijkje in de keuken

Op een dinsdag volg ik een dag Meetmystreet@mijnCrooswijk. Vandaag gaan twaalf leerlingen van het Wellant College, afdeling VMBO Groenvoorziening, aan de slag. Morgen zijn de andere twaalf van de klas aan de beurt. De leerlingen werken in tweetallen en elk tweetal krijgt een laptop, een foto- en een filmcamera. Per vier leerlingen is er een workshopbegeleider. Onderwerpen voor de films zijn: Hoe wonen mensen in Crooswijk?, In gesprek met ouderen en Ontmoetingen met mensen op straat.

De leerlingen zijn tweedejaars van het VMBO en staan bekend om hun korte spanningsboog en gebrek aan concentratie. Bij deze pubers is daar tijdens dit project weinig van te merken. Stil luisteren ze naar de instructie. Daarna wordt het even rumoerig, maar als ze aan de slag gaan, worden ze al snel rustiger. Geconcentreerd werken ze aan hun eerste opdracht. Ze leren hoe een close-up werkt en verdiepen zich in scherpheid en diepte met de fotocamera's. Vervolgens gaan ze met de camera foto's maken in de buurt. Het groepje waarmee ik optrek, komt op het dichtstbijzijnde kerkhof terecht en maakt foto's van een galerij, waarbij het perspectief heel mooi diepte weer-

geeft. Een gat in een muur geeft een mooi omkaderd doorkijkje. De leerlingen worden steeds enthousiaster en weten van geen ophouden. Werd er in het begin aarzelend gefotografeerd, aan het eind moeten ze gemaand worden om terug te gaan naar het buurthuis. Elk groepje krijgt hier de opdracht de vijf mooiste foto's uit te kiezen. Geen gemakkelijke opdracht, er zitten per groep zeker vijftien zeer goede foto's bij, maar zo leren ze goed te kijken naar de foto's en gemotiveerd keuzes te maken. Vervolgens wordt er overgegaan op filmen. In zeer korte tijd gaan de groepjes geïnstrueerd met de filmcamera op pad. Allemaal met een groen Meet my Street T-shirt aan om herkenbaar te zijn voor de mensen buiten. Dit geeft gezag en straalt veiligheid uit.

Ik vergezel het groepje leerlingen dat mensen thuis gaat interviewen, samen met workshop-leider Yoka. Ruby en Melissa bellen aan bij een opvallend huis vol kerstversieringen. Ze heb-

ben mazzel en worden gelijk binnengelaten door een echte Crooswijkjer (zie ook het gelijknamige filmpje op de site). Het andere tweetal heeft beduidend minder succes. Kaleigh en Lianne bellen eindeloos in portieken aan. Veel mensen zijn niet thuis of willen ons niet binnelaten, hebben geen tijd of verzinnen een andere smoes. Ik begin zelf een beetje de moede te verliezen, maar hun doorzettingsvermogen loont. Uiteindelijk komen ze in een café terecht. Een man geeft volledige medewerking en vertelt vervolgens glunderend over het Crooswijk van nu en vroeger. Het interview verloopt vlot. De tussenshots worden genomen en al snel keren we terug naar het buurthuis. Het gemonteerde filmpje heet Café.

Eén minuut

Terug in het buurthuis moeten de leerlingen het gefilmde materiaal terug brengen naar één minuut film. Ook hier is het weer lastig om keuzes te maken. Eindeloos worden de beelden teruggekeken, wordt er geknipt en geplakt. De workshopleiders geven tips, stimuleren de leerlingen om te experimenteren en laten zien hoe je beelden kan versterken. De leerlingen werken er hard aan. Binnen een paar dagen staan alle filmpjes op de website van Meet my Street. Aan de filmpjes op de site is te zien dat de leerlingen met plezier hebben gewerkt, maar bovenal hun doel hebben bereikt, namelijk het wederzijds contact maken met buurtgenoten. Ze hebben hun gène opzij gezet, lef getoond, doorgezet en ze zijn zelf trots op het resultaat. Reacties als 'We hebben leren interviewen en samenwerken, monteren en exporteren', 'We gaan zeker door met filmpjes maken' en 'Het was cool, leuker dan les', laten het succes van het project zien.

Na deze workshop van een dag waarop de leerlingen 'one minute'-films maken, volgt er voor een selectie van twaalf leerlingen nog een driedaagse workshop. In deze vervolgworkshop

verdiepen de leerlingen zich verder in de onderwerpen en worden de gesprekken met de bewoners geïntensiveerd. Ze leren omgaan met de camera en monteren.

Eindpresentatie

Op 10 februari 2011 presenteren de jongeren hun eindresultaten voor alle betrokkenen en bewoners uit de wijk. De eindpresentatie is in Hoppeteyn, een verzorgingscentrum in Crooswijk. Een jury beoordeelt de resultaten en reikt een juryprijs en een publieksprijs uit. Dat het doel om leerlingen en wijkbewoners met elkaar in contact te brengen meer dan gehaald is, bewijst deze afsluitende bijeenkomst waarop alle gemaakte films en 'the making off' te zien zijn. Behalve alle leerlingen en twee docenten van het Wellant College zijn er een vijftigtal bewoners, een aantal buurtbewoners en vertegenwoordigers van PWS. Een volle gemixte zaal van jong, oud en middelbaar. Aan de inhoud van de films is te zien dat de jongeren respectvol omgaan met de bewoners uit de wijk. Ook volgens een Crooswijkse vrouw: 'In plaats van 'hé teringwif' werd ik door de jongeren netjes aangesproken.' De ouderen genieten zichtbaar van de reuring in de eetzaal die is omgetoverd tot VJ-ruimte met twee filmschermen. De films gaan wel te snel en wat minder harde muziek op de achtergrond had ook gemogen. Ondanks dit commentaar zien ze hoe hard de jongeren gewerkt hebben om de wijk door hun ogen te laten zien aan buurtbewoners. Ze herkennen de filmplekken en sommige bewoners kennen de geïnterviewde mensen in de films. Voor de ouderen is de film 100 jaar Crooswijk de absolute topper, al was het maar omdat de geïnterviewde vrouw 100 jaar is en bij hun belevingswereld aansluit. Docente Anita van Eugen is ontzettend trots op haar leerlingen. Er is geen onvertogen woord gevallen en dat terwijl de lontjes van deze leerlingen vaak kort zijn. Ze hebben hun sociale vaardigheden geoefend en zijn goed begeleid. Leerlingen hebben een andere kant van zichzelf laten zien. Ze is meer dan tevreden met het resultaat. Dit project past binnen het competentiegericht leren en maakt gebruik van de authentieke leersituatie. Dat is voor VMBO-

leerlingen onontbeerlijk. Anita: 'Ik denk echt dat ze er veel van geleerd hebben en met andere ogen naar hun wijk kijken. Volgend jaar graag weer!'

Twee buurtbewoners hebben de aankondiging in de wijkkrant Havenloods gelezen. Eindelijk eens iets in onze wijk was hun eerste reactie: 'Meestal zijn er activiteiten in het centrum, maar niet hier.' Ondanks dat ze films over vroeger in Crooswijk hadden verwacht, vinden ze de films leuk om te zien. Dat jongeren dit doen en op veel herkenbare plekken hebben gefilmd, maakt dat ze de jongeren in de zaal anders zien. Niet meer van die angstaanjagende agressievelingen, maar jongeren met een doel die hard kunnen werken. 'Ook nu weten ze zich te gedragen,' zegt de oudste van de twee.

Cokkie Kraaijeveld van PWS is ook tevreden. De gegeven subsidie is goed besteed en het project heeft zijn doelen voor PWS bereikt. Ze is trots dat PWS dit mogelijk heeft gemaakt en geniet zichtbaar van de aandacht die er voor de winnaars is. Dit project is een unieke kans om de jongeren bij hun wijk te betrekken en trots op hun wijk te laten zijn. Op de vraag of er volgend jaar weer subsidie voor dit project wordt gegeven, weet ze nog geen antwoord. Alles moet eerst geëvalueerd worden en PWS heeft met bezuinigingen te maken. Maar ze zal zich er zeker hard voor maken.

Er worden chocolade Oscars uitgedeeld voor de makers van de winnende 'one minute', voor de makers van de beste reportage en een publieksprijs. Van PWS krijgen alle leerlingen een USB-stick en van het verzorgingstehuis krijgen de winnaars ook nog een bodywarmer. De jongeren zelf proberen onder alle aandacht zo cool mogelijk te blijven, maar je ziet ze af en toe even uit hun rol vallen, dan glunderen ze en straalt de trots van ze af.

Zelf kijken? De one minutes en de gemaakte reportages zijn te zien op www.meetmystreet.nl. Meer informatie via Lotte Bode, projectleider Meet my Street, (06) 40469170.

Boeksignalementen

Mediawijsheid. Hoe kan een leerkracht/docent ondersteund worden?

Onderzoek naar de wijze waarop de schoolleiding en de leerkrachten/docenten in de bovenbouw van het primair onderwijs en in de onderbouw van het voortgezet onderwijs ondersteund willen worden in mediawijsheid. De ondersteuningsbehoefte is op verschillende niveaus onderzocht: het curriculum van de school, de schoolorganisatie, de competentie van de leerkrachten/docenten, de competentie van de leidinggevenden, de samenwerkingsrelatie met externe partijen (vooral bibliotheken), en de leermiddelen.

Onderzoek mediawijsheid in het basisonderwijs: rapportage / V. van Grinsven, L. van der Woud en E. Elphic. - Utrecht : DUO Market Research, 2011. - 74 pag. - In opdracht van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

http://typo.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/Mediawijzer.net/Eindrapportage_onderzoek-mediawijsheid-po-vo-augustus_2011.pdf

Jouw theater!

Een methode voor het maken van theater op school. Het boek helpt een docent in eenvoudige stappen een manier van denken, kijken en werken te ontwikkelen, die ervoor zorgt dat het voorgescreven theater 'eigen' theater wordt. Het boek wil nieuwsgierigheid wekken naar andere vormen van theater. De methode hoort bij de werkwijze van Theatergroep Max. In het boek zijn voor-

Uitgelicht Handboek Leerorkest

Dit handboek geeft inzicht in het concept van een leerorkest en wat er voor een muziekdocent bij komt kijken om hierin les te geven. Het geeft een indruk wat er in de afgelopen jaren op didactisch en methodisch gebied is ontwikkeld door het Leerorkest in Amsterdam Zuidoost (De Bijlmer), aangevuld met informatie van experts. Belangrijk onderdeel van dit boek is de website www.orkestindeklas.nl. Hier zijn clips uit lessen, voorbeelden van diverse werkvormen en de meest recente lesmaterialen te vinden. Deze website wordt regelmatig aangevuld met nieuwe materialen. *Handboek Leerorkest: voor docenten en muziek scholen / onder red. van M. Diemer, A. de Bie en O. de Jong. - Expertisecentrum Leerorkest, 2011. - 23 pag. - ISBN 978-90-817867-0-6.*

beeldlessen en kant-en-klare formules voor het maken van een choreografie of een tekst te vinden.

Eerste hulp bij theater: handboek voor iedereen die theater wil maken met kinderen en jongeren / onder red. van H. Boas m.m.v. J. Schmitz, D. Folkers, M. Merx en Theatergroep Max. - Kieskast-online, 2011. - 95 pag. - ISBN 978-90-77161-00-5 - In opdracht van Theatergroep Max. www.eerstehulpbijtheater.nl

Beoordeling van kunst

Voor de beoordeling van beeldend werk van leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn verschillende manieren van beoordelen door docenten gangbaar. In dit literatuuronderzoek worden verschillende beoordelingscriteria voor beeldende producten en processen in een hedendaagse context van kunst en kunsteducatie op een rijtje gezet. *Beoordelen van creatieve beeldende producten en processen van leerlingen in het voortgezet onderwijs / M.Th. van de Kamp. - 2010. - 18 pag. www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/litobzpr.pdf*

Drama en taal

Lessen woord/drama voor kinderen van 6 tot 12 jaar voor zowel binnen- als buitenschoolse educatie. *Woord- en dramalessen voor kinderen* bestaat uit kant-

muziek aan de orde. Het project bestaat uit drie onderdelen: algemene muzikale vorming, instrumentenleer en muzikale techniek. Informatie over het project is te vinden op www.vision2music.nl/muziekeducatie/muziek-is-cool. *Muziek=Cool / Vision2music. - Best: Vision2music, 2011*

Cultuurkaart

Een overzicht van publicaties over de Cultuurkaart is te vinden in de catalogus van Cultuurnetwerk Nederland. www2.cultuurnetwerk.nl/webopac/LinkToVubis.csp?Database=2&SearchMethod=Find_2&Index=Index8&SearchTerm=cultuurkaart of gebruik onderstaande QR-code.

en-klare oefeningen voor de taallessen, aangevuld met pedagogische tips. De oefeningen zijn uitgetoetst in woordlessen en hebben verschillende moeilijkheidsgraden. Inhoud: 1. Adem en stem; 2. Articulatie; 3. Uitspraak; 4. Spreekoefeningen; 5. Korte drama-oefeningen als opwarming; 6. Drama-oefeningen; 7. Theorieboekje voor leerlingen; 8. Evaluatie.

Woord- en dramalessen voor kinderen / K. Cornelis. - Brussel: Politeia/OVSG, 2011. - 354 pag. - ISBN 978-2-509-01058-2

Alles over muziek

Een interactief lesprogramma bedoeld voor kinderen uit groep 5 en 6 van het basisonderwijs, maar ook geschikt als buitenschoolse activiteit. In dit 12 weken durend project komen alle facetten van

@web

Teacher (of art)

Thea Vuik

Een gunstige bijkomstigheid van het hebben van een cultuurkaart is de waarde ervan in het buitenland. Feit is dat er veel landen zijn waar - als je kunt aantonen een *teacher of art* te zijn - het gebruikelijk is om je gratis en met open armen te ontvangen.

Zo zijn in het buitenland soms musea een dag in de week vrij toegankelijk, zelfs voor iedereen. Je hoeft dus niet rijk of *teacher of art* te zijn om naar een museum te kunnen. Gewoon een kwestie van opzoeken wanneer de gratis dag is voor dát museum. En als het je niet uitmaakt of whatever: dan ga je toch wel. In Nederland kennen kermissen een piekendag, draaien voedselbanken overuren en zijn gemeentes zelfs wettelijk verplicht kosteloos huwelijksvoltrekkingen aan te bieden. Waarom zou dan toch een culturele instelling niet iets dergelijks kunnen verzinnen? Wij vinden de ontwikkeling van creativiteit allemaal enorm belangrijk, maar het lijkt een beetje met de mond beleden. Ik vraag me echt af waarom er in Nederland (nog) niet meer mogelijk is. Wie weet gaat dat binnenkort ten goede veranderen?

Als je op reis gaat - daarvoor alleen al hoop ik dat er volgend jaar gewoon weer een echt pasje komt - heeft het in ieder geval wel zin je cultuurkaart mee te nemen. Op de studentenpas staat het logo van ISIC gedrukt: in 120 landen wereldwijd geldig als officiële studentenkaart. En er is een bijbehorende app *ISIC Benefits* voor iPhone,

iPad en Android op de markt gebracht (Windows-versie is in ontwikkeling) waarmee je wereldwijd kunt zoeken naar voordeelacties en deze kun je vervolgens zien in je omgeving op de kaart. Door middel van de *Streetview*-functie word je heel gemakkelijk naar je bestemming geleid.

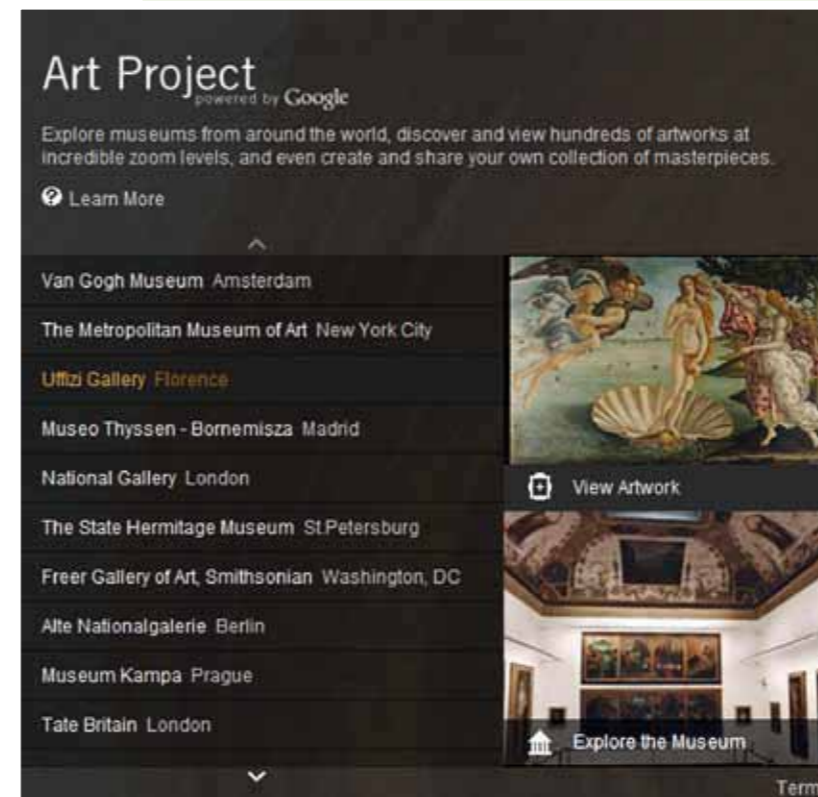
Op de docentepas is er niet een - in dit geval - ITIC-logo op gedrukt, maar zijn wel de magische woorden *Teacher of art* te lezen, hetgeen mij al zeker wat voordelen heeft opgeleverd. En dan heb ik niet eens de tijd om veel en ver te reizen. Jammer genoeg is de toevoeging 'of art' op de pas van huidig schooljaar weggelaten.

Noodgedwongen blijf ik dus met mijn leerlingen in een lokaal zitten, maar daar kan ik inmiddels wel in zeventien van de grootste musea ter wereld de meest prachtige kunstwerken gaan bekijken dankzij het Google Art Project. Ieder museum heeft uit haar collectie één kunstwerk gekozen dat Google op superhoge resolutie fotografeerde en daarnaast werden ruim duizend objecten uit deze musea op hoge resolutie gefotografeerd en zijn er 385 museumzalen gedigitaliseerd.

Naast het Nederlandse Rijksmuseum en het Van Gogh Museum werken onder andere mee

het Museum of Modern Art en The Metropolitan Museum of Art in New York mee, de Hermitage in Sint Petersburg, het Uffizi Museum in Florence, de National Gallery en Tate Britain in Londen en het paleis van Versailles bij Parijs. Nog geen twee maanden geleden is het Google Art Project flink uitgebreid. De enorme database bevat nu 30.000 kunstwerken uit 151 musea in veertig landen.

Met één muisklik kun je de museumzalen in 360 graden bekijken - weer - met behulp van *Streetview*, inzoomen op details van verschillende werken en achtergrondinformatie over deze werken tevoorschijn roepen. Met *Create an Artwork Collection* bewaar je bovendien een selectie van de kunstwerken in een eigen collectie die je kunt delen met vrienden. Dat allemaal op elk willekeurig tijdstip én echt Hollands gratis en voor niks. Zie: www.googleartproject.com.

Besprekingen CSE's Kunstvakken 2012

Ook dit jaar worden er weer bijeenkomsten georganiseerd om de examens te bespreken:

- In Utrecht door VONKC en door de gezamenlijke kunstvakverenigingen in het SBKV (Samenwerkingsberaad Kunstvakken);
- In Amersfoort door de VLS
- In Groningen door Academie Minerva.

Let op: Een en ander verloopt anders dan in voorgaande jaren:

Voor deelname verzoeken wij u zich aan te melden onder vermelding van naam, adres, postcode/woonplaats, wel/niet lid via het betreffende email-adres of de betreffende website.

Van niet-leden - dus ook van Kunstzone-abonnees - vragen de organisatoren € 25,- voor een bijdrage in de onkosten.

Deelname is gratis bij VMBO Dans en VMBO Drama en bij de besprekingen in Groningen.

Bij alle overige examenbesprekingen is deelname gratis voor leden van BDD, NBDK, VLS en VONKC.

VMBO-GL en VMBO-TL - Kunstvakken 2

VMBO Beeldend

Datum: woensdag 23 mei 2012
Tijd: 17.30 uur (tot 20 uur) - met broodjes
Locatie: Hogeschool Domstad
Koningsbergerstraat 9
3531 AJ Utrecht
(030) 2927700

Aanmelden: www.kunstzone.nl/examenbesprekingen

VMBO Dans

Datum: maandag 4 juni 2012
Tijd: 15 uur (tot 18 uur)
Locatie: Kunstfactor, Harry Bannink zaal
Kromme Nieuwegracht 66
(ingang via Jeruzalemstraat)
3512 HL Utrecht
(030) 7115100

Aanmelden: Marjolijn Breuring - (06) 21255808
breur@helinium.nl

VMBO Drama

Datum: donderdag 31 mei 2012
Tijd: 18 uur - met broodjes
Locatie: Faculteit Theater
Janskerkhof 18
3512 BM Utrecht
(030) 2312690

Aanmelden: Jan van Gemert - (06) 53772167
janvg@xs4all.nl

VMBO Muziek

Datum: donderdag 31 mei 2012
Tijd: 12 uur (tot 14 uur)
Locatie: Vathorst College
Lovink 6
3825 MP Amersfoort
(033) 4968240

Aanmelden: www.vls-cmhf.nl

Karakter van alle bijeenkomsten

Deze besprekingen zijn bedoeld als service aan de leden van de kunstvakverenigingen. Ook niet-leden zijn hierbij van harte welkom tegen betaling van € 25,- per bijeenkomst. De bijeenkomsten hebben de status van het delen van en het luisteren naar elkaars ervaringen met de voorbereidingen, de afname en de correctie van zowel het centraal schriftelijk examen (CSE) als het centraal praktisch examen (CPE) en de voorbereidingen (CPE) hierop. Deze opzet blijkt erg motiverend voor docenten, vooral voor de jongere generatie. De aanwezigen gebruiken de bijeenkomst als toetsmoment voor zichzelf: Hoe heb ik deze vraag gewaardeerd? Hoe hebben collega's dat gedaan? Hoe moeten we de Cito-norm interpreteren? Gezien het uitwisselingskarakter verschijnt er geen verslag van deze bijeenkomst. Dit om te voorkomen dat degenen die niet aanwezig zijn waren, onjuiste conclusies trekken. De aantekeningen die we maken zijn ten behoeve van het Cito. Het College voor

Examens (CvE, voorheen CEVO) bepaalt achteraf of er voor de toekomst eventuele bijstellingen noodzakelijk zijn. Ook is het mogelijk dat tijdens een examenbespreking fouten in een opgave of correctievoorschrift geconstateerd worden. Dit zal dan gemeld worden aan de examenlijn van het College voor Examens en kan in sommige gevallen leiden tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Meestal wordt de vergadering bijgewoond door een vertegenwoordiger van het College voor examens en/of Cito. Hun rol beperkt zich echter tot toehoorder of het beantwoorden van vragen die er leven. Tijdens de examenbesprekingen worden geen beslissingen genomen over aanpassingen van een correctievoorschrift. In Kunstzone 9-2012 publiceert het Cito evaluatieverslagen van de indexamens kunstvakken.

HAVO en VWO - Kunst algemeen

HAVO Kunst algemeen

Datum: dinsdag 22 mei 2012
Tijd: 15 uur (tot 17.30 uur) - met broodjes

VWO Kunst algemeen

Datum: dinsdag 22 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20.30 uur) - met broodjes
Locatie: Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK)
Domplein 4
3512 JC Utrecht
(030) 2339933

Aanmelden: www.kunstzone.nl/examenbesprekingen

N.B. Wilt u beide besprekingen van Kunst algemeen bijwonen?
Dan ook twee keer aanmelden!

Kunstvakken HAVO en VWO (oude stijl)

HAVO Beeldend - Tehatex (oude stijl)

Datum: woensdag 30 mei 2012
Tijd: 17.30 uur (tot 20 uur) - met broodjes
Locatie: Hogeschool Domstad
Koningsbergerstraat 9
3531 AJ Utrecht
(030) 2927700

Aanmelden: www.kunstzone.nl/examenbesprekingen

VWO Beeldend - Tehatex (oude stijl)

Datum: woensdag 23 mei 2012
Tijd: 17.30 uur (tot 20 uur) - met broodjes
Locatie: Hogeschool Domstad
Koningsbergerstraat 9
3531 AJ Utrecht
(030) 2927700

Aanmelden: www.kunstzone.nl/examenbesprekingen

HAVO Muziek (oude stijl)

Datum: donderdag 31 mei 2012
Tijd: 14 uur (tot 16 uur)
Locatie: Vathorst College
Lovink 6
3825 MP Amersfoort
(033) 4968240

Aanmelden: www.vls-cmhf.nl

VWO Muziek (oude stijl)

Datum: donderdag 31 mei 2012
Tijd: 16 uur (tot 18 uur)
Locatie: Vathorst College
Lovink 6
3825 MP Amersfoort
(033) 4968240

Aanmelden: www.vls-cmhf.nl

Explicitering termen

Er blijkt behoefte aan een nadere explicitering van termen en begrippen uit het beschouwingsapparaat van de verschillende kunstdisciplines die samenkomen in het centraal examen Kunst. Het CvE biedt daarom bij de Maatmededeling een document dat hierop ingaat. Het is een nadere toelichting op de syllabi 2012 bij eindterm 1, domein A van het examenprogramma Kunst algemeen HAVO en VWO:

De kandidaat kan de belangrijkste termen en begrippen hanteren uit de kunstdisciplines beeldende vormgeving, dans, drama en muziek die voorwaardelijk zijn voor een adequate receptie en reflectie, en noodzakelijk voor begrip van verbanden tussen kunst en cultuur. Het is geen volledig uitgewerkt beschouwingsmodel voor de verschillende kunsten. Het is een handreiking om de begrippen op de juiste wijze te interpreteren binnen de context van het centraal examen kunst

Zie www.examenblad.nl > Maartmededeling 2012.

Besprekingen CSE's Kunstvakken 2012 Groningen

Academie Minerva organiseert besprekingen van een aantal examens in de kunstvakken om in de drukke examentijd de docenten uit Groningen (en omgeving) een lange reis naar Utrecht te besparen. Mail voor informatie naar Marieke van Stempvoort: a.h.m.van.stempvoort@pl.hanze.nl.

Voor alle Groningse besprekingen geldt:

Locatie: Academie Minerva (gebouw van Piet Blom)
Gedempte Zuiderdiep 158
9711 HN Groningen
(050) 5951221

Aanmelden: Ineke van der Leij i.van.der.leij-de.bruine@pl.hanze.nl

VMBO Beeldend

Datum: maandag 21 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20 uur)

HAVO Beeldend - Tehatex (oude stijl)

Datum: dinsdag 29 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20 uur)

VWO Beeldend - Tehatex (oude stijl)

Datum: maandag 21 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20 uur)

HAVO Kunst algemeen

Datum: maandag 21 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20 uur)

VWO Kunst algemeen

Datum: maandag 21 mei 2012
Tijd: 18 uur (tot 20 uur)

Actief met CKV

Educatie

Tijdljn Nederpop bevat een selectie van bands en artiesten die een belangrijke rol hebben gespeeld in de geschiedenis van de Nederlandse popmuziek. Elke beschrijving heeft een link naar de uitgebreide vermelding in de online encyclopedie van het Nationaal Popinstituut. Hier zijn de biografische gegevens en discografieën van ruim vijftienhonderd bands en artiesten te vinden.

<http://download.omroep.nl/teleacnot/teleac/nederpop/swf/tijdljn5.swf>

Het Stenen Bruidsbed is het meesterstuk van Harry Mulisch, een tijdloze roman over daders en slachtoffers in tijden van oorlog. Als Amerikaanse gevechtspiloot nam Norman Corinth deel aan het bombardement op Dresden. Elf jaar later keert hij terug naar de plek des onheils. Dit toneelstuk is van 1 t/m 15 juni alleen te zien in de *Koninklijke Schouwburg* te Den Haag. Mail voor informatie naar lejo.dehingh@nationale-toneel.nl.

www.nationaletoneel.nl/educatie, Koninklijke Schouwburg Den Haag

Summer School van de Master Kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten heeft dit jaar als onderwerp *Remix Culture* en wordt georganiseerd van 2 t/m 7 juli. Deze zesdaagse nascholing gaat in op de mogelijkheden die hedendaagse technologisch-kunstzinnige ontwikkelingen bieden voor interdisciplinaire kunst-educatie. Speciale gasten zijn kunstenaar Evan Roth (Frankrijk/VS) en kunsteducator prof. dr. Paul Duncum (VS). De voertaal is Engels. Deze tweede editie van de succesvolle summer school is bedoeld voor docenten en

masterstudenten die lesgeven aan twaalf- tot achttienjarigen en hun curriculum willen verrijken met inzichten uit populaire cultuur en actuele (media) kunst. Docenten uit verschillende kunst-disciplines (beeldende kunst, muziek, theater, dans) volgen een afwisselend programma met lezingen, excursies en masterclasses. Gedurende de summer school ontwerpen zij samen interdisciplinair lesmateriaal onder leiding van experts uit de media- en kunsteducatie. www.ahk.nl/remixculture, AHK Amsterdam

Agenda

CULTED - het evenement over cultuur en onderwijs in Zuid-Holland - vindt dit jaar plaats op 13 juni 2012 in de Stadsgehoorzaal in Vlaardingen. Dit jaar is **CULTED** voor het eerst ook voor het primair onderwijs. Deze gratis toegankelijke door *Kunstgebouw* georganiseerde manifestatie heeft als thema *Cultuur-onderwijs met kwaliteit, hoe pak je dat aan?* Op het plenaire programma staan onder andere *Cultuur in de Spiegel*, een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs, en het rapport *Critical Friends*, over een gespreksmethodiek voor het opzetten en evalueren van cultuuronderwijs met culturele partners. Folkert Haanstra vertelt over *authentieke kunsteducatie*. Er is ook een workshopprogramma met onder andere een *Kunstmagneetschool* en een *CultuurProfielSchool*, het *Fonds voor Cultuurparticipatie* over het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016* en het onderzoek van *Tympan* naar cultuureducatiebeleid in het primair onderwijs. Leerkrachten uit zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs en medewerkers van culturele instellingen en gemeenten zijn van harte uitgenodigd. Mail voor

informatie naar marjolijn.lampe@kunstgebouw.nl, www.kunstgebouw.nl/culted

Rotterdam Danst organiseert op zaterdag 12 mei vanaf 20 uur het grootste dansfestival van Rotterdam in de Rotterdamse Schouwburg. De gehele Rotterdamse danswereld doet mee aan de vierde editie van de *DANSnacht*. Tientallen voorstellingen, performances en workshops, maken *DANSnacht 2012* tot het grootste dansfestival van Rotterdam. Verschillende artistieke leiders geven ontmoetingen/masterclasses midden in de grote zaal van de Rotterdamse Schouwburg, tussen het publiek. Het thema is dit jaar dan ook *Dicht op de huid*. De dansgezelschappen *Conny Janssen Danst*, *Dance Works Rotterdam/André Gingras*, *Dansateliers*, *MEEKERS* en *Scapino Ballet Rotterdam* vormen de 'main event'. Daarnaast zijn er tal van optredens van kleine en grote onafhankelijke dansmakers en studenten van de *Rotterdamse Dansacademie Codarts*. Wie wil kan samen met de professionals ook zelf aan de slag in de vele workshops. Traditiegetrouw wordt de *DANSnacht* afgesloten met een DJ-act in de grote hal. Meer informatie is te verkrijgen via info@rotterdamdanst.nl, www.rotterdamdanst.nl, Rotterdamse Schouwburg

Huntenkunst wordt op 11, 12 en 13 mei wordt voor de twintigste keer gehouden. Het is dé kunstmanifestatie van het oosten. Op *Huntenkunst 2012* exposeren ongeveer tweehonderd kunstenaars uit 25 landen zelf hun werk uit de hedendaagse beeldende kunst. Voor het eerst wordt het evenement in de SSP-hal op het DRU-park in Ulft gehouden. Dit jaar staan de Noorse kunstenaars centraal. www.huntenkunst.org, SSP-Hal Ulft

KunstKijken op het Hogeland gaat op 20 mei met de vierde kunstroute langs verschillende ateliers, tuinen, huiskamers en andere locaties. Er worden verschillende kunstdemonstraties en workshops gegeven. Er komen mooie optredens van muzikanten, dans en een jeugdpopkoor. Mail voor informatie naar info@kunstkijkenophogeland.nl, www.kunstkijkenophogeland.nl, Enschede

Festival a/d Werf beleeft van 17 t/m 26 mei de 27e en laatste editie. Dit jaar gebruiken kunstenaars meer dan ooit de stad als podium: voorstellingen vinden plaats op openbare plekken zoals in Hotel IBIS, in de Letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht en op het Centraal Station. Onder de titel *This is where we live* verhouden de makers en acteurs zich tot de stad Utrecht en haar bewoners en bezoekers. In 2013 fuseert *Festival a/d Werf* met het Utrechtse festival voor hedendaagse dans en performance *Springdance*. Het nieuwe festival dat hieruit voortkomt, toont werk dat in een lijn ligt met dat van de huidige festivals: internationaal, innovatief podiumkunstenaanbod en ruimte voor talentvolle Nederlandse kunstenaars. Mail voor informatie naar limke@huisaandewerf.nl, www.festivalaandewerf.nl, Utrecht

Vis à Vis! levert zomers buitentheater bij Almere Strand. Daar speelt *Vis à Vis* van 14 mei t/m 15 juli in een bizarre omgeving de spectaculaire liefdesgeschiedenis *HaRT*. Je komt terecht achter de coulissen van een moderne milieu-boulevard en ondergaat een visuele belevens. Niet alleen het afval, maar ook de liefde krijgt een ongekend tweede leven. Met *HaRT* zet *Vis à Vis* een treffende satire neer over het materialisme van de mens, onze angst om onze

luxe te delen en onze hedendaagse omgang met de vreemdeling. Mail naar maartje@visavis.nl voor meer informatie. www.visavis.nl, Almere Strand

Exposities

De Ploeg. Sterke stoffen 1923-2012 is van 16 juni t/m 16 september te zien in Audax Textielmuseum. Gordijnstoffen in heldere, frisse kleuren als blauw, rood, groen, zwart, geel en oranje... Krachtige dessins met ruiten, bloemen, strepen, banen en golven. Smaakvol geweven meubelstoffen, toegepast als dekje in een rotanstoel of als bekleding op een strak vormgegeven bank. 'Eerlijke' stoffen gemaakt van katoen en wol. De tentoonstelling toont ons: stoffen, foto's, documenten, films en PR-materiaal. Een actieve educatieve rondleiding door de tentoonstelling is mogelijk. www.textielmuseum.nl, Audax Textielmuseum Tilburg

Jan Sluijters, Satire in steendruk toont t/m 24 juni vijftig satirische litho's van Jan Sluijters. Hij maakte deze tussen 1915 en 1920 exclusief voor de abonnees van de *Nieuwe Amsterdammer*, een voorloper van de *Groene Amsterdammer*. Met deze expositie wordt een onderbelichte artistieke uiting van deze kunstenaar onder de aandacht van het grote publiek gebracht. Bovendien bieden deze werken een indrukwekkend beeld van de beleving van de Eerste Wereldoorlog in 'neutraal' Nederland. www.steendrukmuseum.nl, Nederlands Steendrukmuseum Valkenswaard

Open de kooien van de kunst exposeert van 6 mei t/m 9 september ruim zestig gedichttekeningen van

Lucebert in het Cobra Museum. Drie nieuwe boekuitgaven en een tentoonstelling werpen nieuw licht op het fenomeen Lucebert. Naar aanleiding van onlangs afgerond onderzoek naar niet eerder belicht, deels onbekend werk van Lucebert verschijnen er bij de tentoonstelling drie boekuitgaven. De uitgave *Open de kooien van de kunst* is gewijd aan het onderzoek naar Luceberts gedichttekeningen waarin beeld en tekst onverbreekbaar zijn en elkaar versterken. Het is voor het eerst dat Luceberts gedichttekeningen worden tentoongesteld. Gelijktijdig wordt werk gepresenteerd dat Lucebert voor anderen maakte. Voor informatie kunt u mailen naar l.fijen@cobra-museum.nl, www.cobra-museum.nl, Cobra Museum Amstelveen

Peter van Straaten & Jo Spier, Virtuozes Tekenaars van het Nederlandse Leven is t/m 17 juni te zien in Stedelijk Museum Zutphen. In samenwerking met het *Persmuseum* te Amsterdam laat deze tentoonstelling werk zien van de bekende tekenaars Peter van Straaten (1935) en Jo Spier (1900-1978). De tentoonstelling werd geopend door Siegfried Woldhek, winnaar van de Inktspotprijs 2011 voor de beste politieke prent van 2011, en vaste illustrator van onder andere NRC Handelsblad. www.museumzutphen.nl, Stedelijk Museum Zutphen

Paard & Ruiter - Van Homerus tot Djenghis Khan is van 16 mei t/m 16 september een dubbeltentoonstelling waarbij de impact van paard en ruiter in de Griekse wereld (1300-350 voor Christus) en op de steppe van Mongolië in Centraal Azië (600-1400 na Christus) centraal staat en waarbij twee culturen onder de loep worden genomen. De Griekse cultuur kwam door expansie

steeds meer in aanraking met ruiters en ruitervolken in het Oosten. De stepperuiters in Mongolië, een nomadisch volk in Centraal Azië, kwamen op hun beurt steeds meer in aanraking met culturen richting het westen. Er is een breed activiteitenprogramma met onder andere lezingen, rondleidingen, studiedagen en workshops. Ook kan de (jonge) bezoeker zich in een volledig ingericht yurt, compleet met kleding, wanen als een echte steppebewoner uit Mongolië. www.allardpiersonmuseum.nl, Allard Pierson Museum Amsterdam

Revisited - Gelderse kunstenaars toen & nu gaat t/m 3 juni in Museum Henriette Polak te Zutphen terug naar Gelderse kunstenaars Adriaan van Esveld, Ad Gerritsen, Marten Hendriks, Hans van der Linde, Edith Meijering, Anne Semler, Elli Slegten en Albert van der Weide. *Revisited - Gelderse kunstenaars toen & nu* toont een selectie kunstwerken van deze Gelderse kunstenaars die in de jaren tachtig en negentig zijn aangekocht met steun van de provincie Gelderland. www.museumzutphen.nl, Museum Henriette Polak Zutphen

Samen op Stap! Tassen, schoenen en hoeden van 1900 tot nu zet t/m 2 september in *Tassenmuseum Hendrikje* de belangrijkste accessoires van de vrouw in de spotlight. De tentoonstelling laat de ontwikkeling zien van tassen, schoenen en hoeden van 1900 tot nu. Zij ontwikkelde zich van een accessoire tot een must have, essentieel voor elke vrouw die op stap gaat. De eigen collectie tassen van het tassenmuseum wordt aangevuld met schoenen en hoeden uit andere collecties. Samen geven ze een beeld van de tijd, de mode, de economi-

sche en technologische ontwikkelingen en de gewoontes. Mail voor nadere informatie naar katherine@tassenmuseum.nl, www.tassenmuseum.nl, Tassenmuseum Hendrikje Amsterdam

Toverlantaarns is de titel van de mooiste museale verzameling van achttiende-eeuwse toverlantaarnplaatjes van Nederland die t/m 12 augustus te zien is in *Museum De Lakenhal*. Deze voorloper van de diaprojector en de bioscoopfilm wordt het komende half jaar weer tot leven gewekt. De kleine, handgeschilderde kunstwerkjes op glas werden vroeger met behulp van toverlantaarns op de muur geprojecteerd, ter lering en vermaak van kinderen en volwassenen. Naast de originele platen en lantaarns worden eigentijdse, interactieve installaties gepresenteerd en zijn er livevoorstellingen te zien om de sfeer van vroeger te proeven. Het Rotterdamse mediacollectief *Rnul Interactive* maakte drie interactieve installaties die bezoekers in staat stellen zelf in de huid van de lantaarnist te kruipen. Tijdens de tentoonstelling worden verschillende live-toverlantaarnvoorstellingen gegeven, die nog altijd leuk zijn voor jong en oud. Nadere informatie is te verkrijgen door te mailen naar pr@lakenhal.nl, www.lakenhal.nl, Museum De Lakenhal Leiden

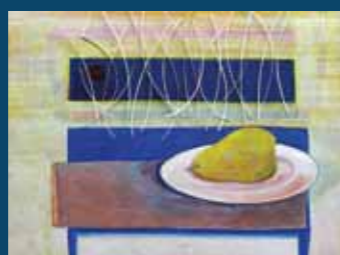
www.CKplus.nl: overzicht van bijna 400 lopende exposities, informatie op trefwoord over 1200 musea www.CKplus.nl/kunstzone.html: links uit deze *Actief met CKV* www.CKplus.nl/extra7.html: overzicht culturele manifestaties en exposities www.CKplus.nl/extra12.html: 190 stads-wandelingen en kunstroutes hans@CKplus.nl: voor reacties en opga-ve gratis Ckplus.nl-nieuwsbrief

Acteur Jeroen Spitzenberger
Zie: Het Stenen Bruidsbed

Remix Culture
Zie: Summer School

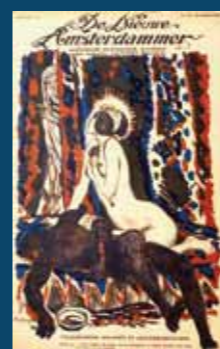
Ai Hagita
Zie: Huntenkunst

Vis à Vis! speelt HaRT
Foto: Bop Mulder
Zie: Vis à Vis!

Staal gordijnstof
Zie: De Ploeg. Sterke stoffen 1923-2012

Satirische litho 22 februari 1919
Zie: Jan Sluijters, Satire in steendruk

Lucebert - Hammond (1962)
Zie: Open de kooien van kunst

Hoekharp uit Mongolië (7e-8e eeuw)
Zie: Paard en ruiter

Zie: Samen op stap!

Toverlantaarnplaat eerste kwart 18e eeuw
Zie: Toverlantaarns

BEATS *n* BITS

INTERNET-MUZIEK-METHODE VOOR HET VOORTGEZET ONDERWIJS

MATERIAAL VOOR VMBO, HAVO & VWO

Nu volledig gebruiksklaar voor schooljaar 2012-2013

ACTIE!

Stap over op BeatsNbits en ontvang deze Roland BK-5. Informeer naar de actievoorwaarden.

www.beatsnbits.nl

